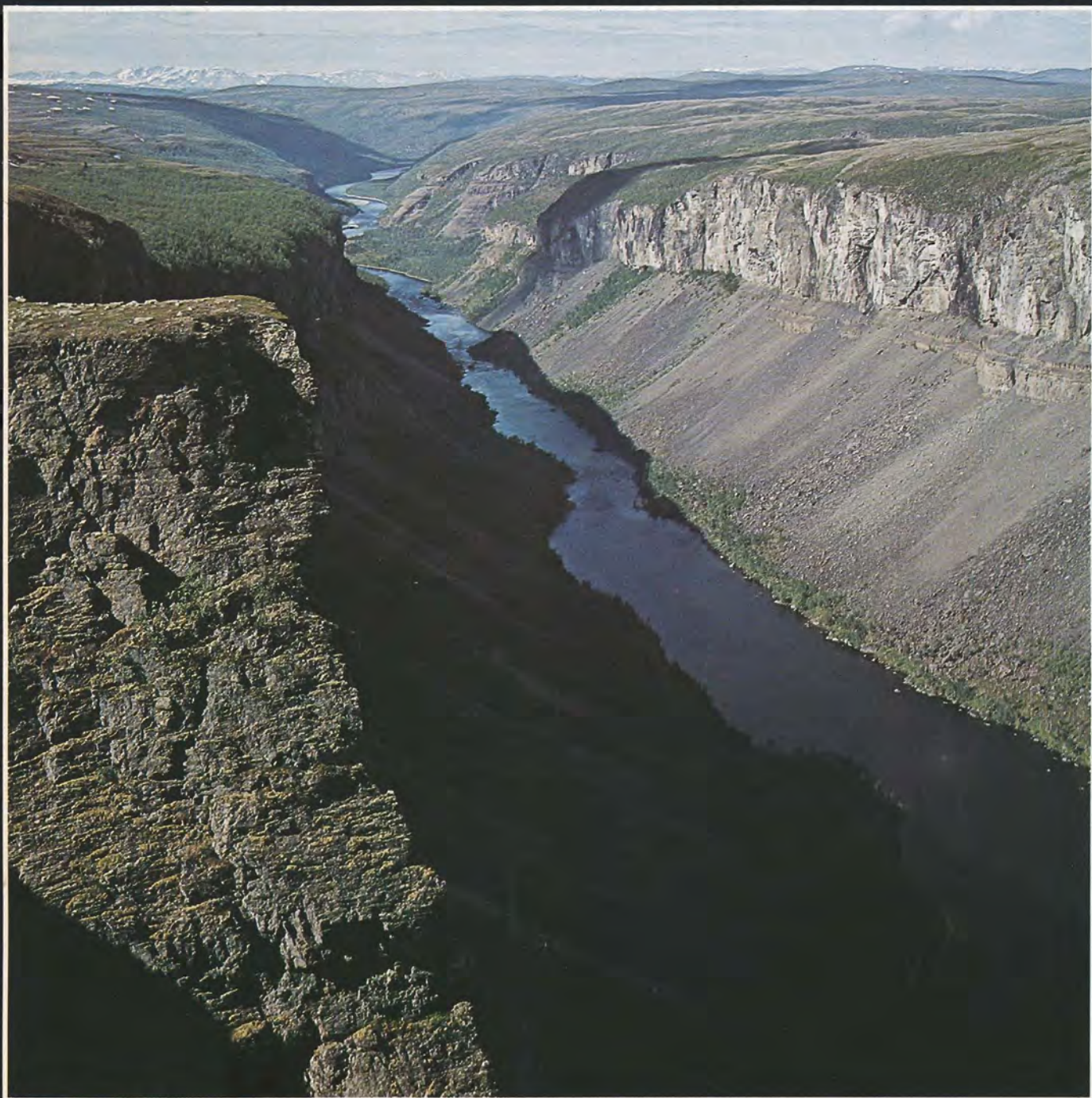

NORSK NATUR

4
1979

UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

ISSN 0549-687X

NORSK NATUR

TIDSKRIFT FOR NATUR- OG MILJØVERN
UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

Ansvarlig redaktør:
RAGNAR FRISLID
Redaksjonssekretær:
SYLVI STRUKSNES
Redaksjonsutvalg: Bredo Berntsen,
Trond A Svensson, Ragnar Vik, Espen
Wæhle, generalsekretæren og redak-
tøren.

NORSK NATUR utkommer med seks
nummer årlig.

Årsabonnement kr. 50,- (Medlems-
skap inkluderer abonnement).
Enkelteksemplarer kr. 8,-.
Trykt i offset hos Grøndahl & Søn,
Oslo.

NR. 4 - SEPT. 1979 - 15. ÅRG.

AV INNHOLDET.

«Rinnende vann er hellig	100
Vassdragsvernets bedrøvelige historie	102
Vassdragene og naturvern- loven	104
Tovdalsvassdraget	105
Satsing på vannkraft	106
Gaularvassdraget	108
Oljekrise og vannkraftut- bygging	111
Elver i faresonen	112
Hev me rett?	114
Min mening	116
Vassdragsvern fra sør til nord ...	118

NORGES NATURVERNFORBUND

Akersgt. 63 - Postboks 8268
Hammersborg - Oslo 1

Telefon 33 79 32 - Salg 33 10 27
Postgiro nr. 5094602
Bankgiro nr. 60010570835

Generalsekretær: Per Flatberg
Kontorsjef: Roar Sæther
Konsulent: Thor Midteng
Organisasjonssekretær: Per Valset
Informasjonssekretær Sylvi Struksnes

Kontingent

Personlig medlem pr. år kr. 50,-
Livsvarig kr. 1000,-
Familiemedlem (hovedmedlems ekte-
felle eller hjemmeværende barn under
25 år) kr. 10,-.
Organisasjoner, bedrifter o.l. minimum
kr. 500,- år. år.
Medlem av forbundet er automatisk
medlem av den kretsforening vedkom-
mende sogner til - se neste spalte.

Natur og Ungdom, Aust-Agder Natur-
vern, Vest-Agder Naturvern, Rogaland
Naturvern, Haugaland Naturvern,
Vestlandske Naturvernforening, Sogn
og Fjordane Naturvern, Møre og
Romsdal Naturvern, Nordland Natur-
vernforening, Troms Naturvern, Opp-
land Naturvern, Hedmark Naturvern,
Buskerud Natur- og Miljøvernforen-
ing, Vestfold Naturvern, Telemark Na-
tur- og Miljøvern, Landskapsvernet i
Østfold, Østlandske Naturvernforen-
ing, Sør-Trøndelag Naturvern, Nord-
Trøndelag Naturvern, Finnmark Na-
turvern.

Forsiden: Her skal dammen ligge (om det går som stortingsflertallet vil)! Sautso i Altaelva. Foto Dagfinn Skjelle.

Gi din støtte til vern av NORSK VASSDRAGSNATUR

Norges Naturvernforbund kjem-
per for å verne restene av norsk
vassdragsnatur. Vi er inne i en
skjebnetid for de gjenværende
vassdragene. I løpet av de nær-
meste årene vil det bli avgjort om
også Gaularvassdraget, Saltfjellet
og Jotunheimen skal ofres i likhet
med Orkla og Alta. I løpet av høs-
ten kommer den nye energimeldin-
gen, og denne skal sammen med
Verneplan II for vassdrag behan-
des i Stortinget våren 1980. Mye står
på spill og det er mer enn noen-
sinne nødvendig å informere om
verneverdiene i våre vassdrag.

En stor vassdragsvernkampanje
er satt i gang med aktiviteter over
hele landet, og Naturvernforbun-

det skal virkelig slåss for det som er
igjen av Vassdrags-Norge.

Egentlig har vi ikke råd til alt
dette, men vi har selvfølgelig heller
ikke råd til å la være!

Derfor må vi enda en gang be
medlemmene om hjelp. Myndighe-
tene har avslått søknadene om
støtte til vassdragsvernkampanjen,
og 200000 kroner må samles inn
for å få endene til å møtes i 1979.

Jeg håper at alle som kan avse en
sum - stor eller liten - vil bruke
den postgiroblanketten som ligger i
bladet. Det vil hjelpe oss også over
denne kneika.

Jeg tillater meg på forhånd å si
takk for hjelpen.

Per Flatberg

Vi savner din kontingent...

og dette synes vi av to grunner er
beklagelig:

For det første betyr det at
dette nummer av Norsk Natur
blir det siste vi kan sende Dem i
1979.

For det andre betyr Deres
kontingent, sammen med kon-
tingenten fra de andre medlem-
mene, en vesentlig del for å
holde virksomheten oppe.

Vi er engasjert i en rekke store
arbeidsoppgaver, og både nå, og
i det forestående arbeidet vil
Deres fortsatte støtte være av
stor betydning.

Sammen kan vi utrette mye.

Med vennlig hilsen
Norges Naturvernforbund

FORSVAR MOT TEKNIKKENS TRIUMFER

To tredjedeler av de vannressursene som lar seg bygge ut med sikte på elektrisitetsproduksjon her i landet, er i dag utbygd eller under utbygging. Og alle tegn i sol og måne, og ikke minst navnelisten over 155 stortingsrepresentanter, tyder på at presset mot norsk vassdragsnatur vil fortsette. Alta blir neppe siste stoppested for demonstranter.

For dem som mener at vannmassenes fri fall mot havet har hatt sin funksjon og sin misjon siden livets opprinnelse, og altså lenge før elektrisitetens oppfinnelse, er fremtidsutsiktene ikke lyse. Går vi tilstrekkelig langt tilbake i tiden finner vi at vassdragsvern var en dyd av nødvendighet, det var livberging. Og etter Magnus Lagabøters landslov av 1276 ville regjering, storting og generaldirektør Sigmund Larsen i Vassdragsvesenet være hjemfalne til straff. I dag – nokså nøyaktig 700 år etter – er det de som vil verne vannets og fiskens fri gang som beveger seg på kanten av loven.

Selvfølgelig måtte Magnus finne seg i å bli avlegs med tiden – verden forandrer seg og utviklingen går sin ubønnhørlige gang, uten at de som har makt til det også har mot til å stoppe den på halvveien. Og resultatet er at vassdragsingeniørens inntogsmarsj, som startet i begynnelsen av vårt århundre, i stadig økende takt har lagt landet under seg, uten orden og uten plan, uten tanke på at Norge forlengst er samlet til ett rike, der også vassdragene burde forvaltes under helhetens synsvinkel, ikke etter tilfældighetenes lov. I dag vaier Vassdragsvenets seiersfane fra landsende til landsende. Og om et kart ikke lenger stemmer med terrenget, kan en ikke som i gamle dager legge skylden på Norges Geografiske Opmåling. Det naturkreftene har skapt gjennom årmillioner, vender vassdragsutbyggerne opp ned på i en håndvending, ved hjelp av et stortingsvedtak og noen anleggsmaskiner. Norsk vassdragsutbygging er en demonstrasjon så å si uten sidestykke av hva teknokratiets

kjempekrefter kan utrette når de slippes fri – uten en stram styring.

Men nå har vi jo fått verneplaner som vil sikre at i alle fall *noen* vassdrag i fremtiden vil gi oss mer fordøyelige verdier enn elektrisk energi? Ja, visst fins det verneplaner. Det fins til og med vassdrag som allerede er varig vernet, om man leter med lupe på Norgeskartet. Og den aktuelle verneplanen omfatter ytterligere 139 vassdrag. Men hvilke vassdrag? Jo, bortimot hundre av dem har et kraftpotensiale på mindre enn 10 GWh, og har liten eller ingen betydning som eventuelle kraftprodusenter. Derfor er det klart at om Stortinget ikke går langt videre når det gjelder vilje til vassdragsvern enn det foreliggende verneforlag antyder, da vil vi i årene fremover få stadig skarpere og farligere konflikter omkring sentrale utbyggingsprosjekter.

Den tiden da bygdene møtte kraftutbyggingsplaner med bevisstløs jubel er historie i dag. Det som i storting og styringsverk oppfattes som resultat av en demokratisk prosess, vil i stadig stigende grad bli sett på som overgrep og maktmisbruk av dem sakene først og fremst angår – og som blir rammet. Vi har gjennomlevd et halvt århundre der teknikkens triumfer har tatt pusten fra de fleste av oss. Det som nå skjer er at den naturlige forsvarsmekanismen igjen trer i funksjon – folk i utbyggingsbygdene gnir søvnen ut av øynene og står fram for å verne sitt territorium, sin biotop, sitt eksistensgrunnlag – som en hvilken som helst art vil gjøre det, hver på sin måte.

Dette er en helt ny situasjon, som bare kan mestres om Stortinget viser mer menneskelig kløkt og mindre teknokratisk arroganse når energimelding og verneplan for vassdrag skal behandles til våren. ❀

Alle arter har en biotop å forsvare, og alle rammes om vannsystemene kommer i ulage. Det er en av likhetene mellom svømmesniper og Altaværing.

«RINNENDE VANN ER HELLIG»

TEKST OG FOTOS: FREDRIK HEITKØTTER

«Rinnende vann er hellig», skrev Dovre-dikteren Ragnar Solberg i en artikkel i Den Norske Turistforenings årbok i 1952. Og bonden, dikteren, maleren og fjellstuemannen Ragnar Solberg visste nok hva han skrev om. Født og oppvokset på Fokstua Fjellstue på Dovrefjell, der han også levde i hele sitt liv. Grublende over tilværelsen, på stadig leting etter meningene med alt. Mange svar fant han i naturen, der han ferdedes til alle årets, og til alle døgnetts tider. Og han formidlet det han opplevde gjennom sine Dovre-dikt og artikler. Etter debutboken i 1937 ble han av Johan Falkberget omtalt som «vindharpens dikter».

Rinnende vann er hellig – Solberg bare konstaterte det. Det var så selvfølgelig for en som levde i naturen, trengte ingen forklaring. For de mange som stort sett kjenner rinnende vann på avstand, eller fra kjøkkenkranen, kan utsagnet kanskje virke noe overspent. En forklaring trenges, jeg vil forsøke, slik jeg ser det.

Vann – ingenting er det mer av i vår verden. Det dekker innpå tre fjerdedeler av jordkloden. Hvorfor skulle nå fiskene få slik tumleplass? Helst var det en mening med det. Saltvann – hav – utgjør det meste av vannet. Om nå vannet i havet ikke er rinnende – er det opprinnelsen. Fra de veldige havflater fordampes daglig store mengder. Små, usynlige vannperler stiger til værs, kondenserer til synlige skyer, som med storm og vind i hælene jager gjennom atmosfæren. Blir det kjøligere trekker vannperlene seg tettere sammen – som for å varme hverandre. Perlene smelter sammen til dråper som ikke greier å holde seg svevende lenger. Det regner.

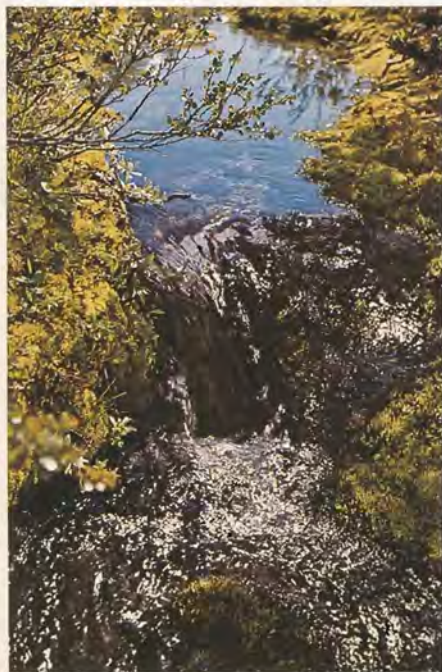
Noe regn faller i våre fjelltrakter. Lyng og kjerr ryster det glinsende vannet av seg. Reinlaven svulmer opp, får en frodighet og farve som ingen kunstmaler klarer å feste på lerretet. Vannet sildrer nedover glatte sva, siger i myr og drypper i svarte flogberg. Vannet har allerede startet på hjemvei mot hav.

Bare tre prosent av vannforekomstene på jorden er ferskvann, og fire femtedeler av ferskvannet er bundet i is i polområdene. Av det resterende ferskvannet er storparten usynlig, finnes som grunnvann i jordsmonn og bergsprekker. Rinnende vann er således en meget liten brøkdel av de totale vannforekomster.

Vannet er et forunderlig stoff. Mykt og medgjørlig smøyer det seg frem over alt. I et annet lune kan det opptre vilt og veldig, brøyte seg frem uten hensyn, grave seg ned i harde berget i blant. Like plutselig er villskapen borte, vannet roer seg ned i lone og tjern, dovner seg gjennom solvarme dager. Men i kjølige morgentimer blir det fabel og eventyr, opphever tyngdekraften og svever til værs som bleke tåker. Og i solrenningen blinker duggperler fra alle blomster og strå. Til andre årstider pisker vannet som snøstorm over vidda, skavler seg opp i mektige fonner. Og nedbør fra Harald Hårfagres tid finnes ennå lagret i de støste breene våre.

Tusener forunderlige former og egenskaper har vannet. En av dem er at det løser opp salter og mineraler i jorden. Disse mineralene og nærings-saltene er det plantene lever av og plantene kan bare nyttiggjøre seg næringsstoffene når de er oppløst i vann. En helt avgjørende egenskap, faktisk grunnlaget for alt planteliv – for alt liv. Ute i tjern og sjø blir oppløste næringsalter utnyttet av planteplanktonet, som er grunnlag for alt liv i vannet. Og like sikkert som vannet går i sitt store kretsløp fra fjell til hav og tilbake, like sikkert må vannet daglig få gå i kretsløp gjennom hver eneste organisme, hvis livet skal holdes ved lag.

Vannet må altså være med over alt der liv finnes. Og naturen makter stort sett å spre vannet utover i tilstrekkelig mengde. Når det regner er det greit nok. Men det kan komme uker og måneder uten regn. Allikevel berger alle arter og de fleste individer livet – ofte med et nødrep. For vannet kommer sigende fra myr og tjern, og fra grunnen der det er lagret i jordsmonn, sprekker og porer. Vannet kommer flommende fra fonn og bre i høyfjellet. Det damper til værs fra elv og sjø, fra jordoverflate og vegetasjon. Det vises som en blå dis mot kveld. Neste morgen perler duggen over alle marker – en lindring for tørre og tørstende

vekster. En gigantisk og effektiv fordelingsplan, fra før datamaskinenes tid, makter på et utall snedige måter å spre vannet utover dit liv finnes.

Utsagnet om at rinnende vann er hellig skulle ha god nok dekning i den betydning vannet har for LIVET. Solberg så det vel også med kunstnerøyne. Alle som ikke har det så alt for travelt vil stoppe opp i et øyeblikks undring ved hvert nytt møte med kilden, fossen eller det blinkende tjernet. Flertallet av våre kunstmalere, diktere og musikere har hentet inspirasjon og motiver fra rinnende vann. Vannet danner bakgrunn for store deler av vår kulturarv.

Solbergs karakteristikk av rinnende vann kunne vel ennå brukes så sent som i 1952. Men ingen helligdom er blitt så grundig skjendet som rinnende vann er blitt fra 1950-årene frem til i dag. Vannet og vassdragene er i denne perioden blitt nednivellert til bare å være kraftressurser og resipienter. De tusener andre formål og bruksområder vannet hadde er blitt glemt, undertrykket og fornektet. Vassdrag etter vassdrag er blitt regulert, fosser og elvestrekninger er blitt tørrlagt og der vannet ennå renner, kommer det til feil årstid. Vassdragene er urene og tilgrodd etter at de er brukt som avfallsplasser og resipienter for boligkloaker og industri.

Når et vassdrag reguleres sterkt, skjer ugjenkallelige skadevirkninger på livsformene, livsgrunnlaget og livskvalitetene i og langs med vassdraget. Når årsrytmen i vassdraget endres, stemmer ikke lenger planters og dyrs livsprosesser over ens med vannføring, temperatur osv. Når sjøer heves og senkes, elvestrekninger tørrlegges, grunnvannstand endres osv, virker det som sand i oljen i det veldige fordelingsystemet for vann til alle levende organismer, som er nevnt foran.

Skjer slike reguleringer i vassdrag etter vassdrag over store områder, kommer de virkelige store konsekvenser til syne etter en tid. Mjøsa – landets største innsjø – er på dødens rand. Som følge av bl.a. utslipp av kloakk og avrenning fra landbruk og industri. Men i enda sterkere grad som følge av de store reguleringer i vassdraget.

Granskogen i Telemark tålte ikke tørkesomrene i 1975–76, den skrantet.

Granbarkbillen fikk fotfeste, og ødeleggelsen av granskogen fortsetter. Er det endringen i grunnvannstand, luftfuktighet osv, etter de omfattende vassdragsreguleringer i Telemark som er den utvirkende årsak?

Avrenningen av ferskvann til kystområdene er sterkt forandret til de forskjellige årstider, som følge av omfattende vassdragsreguleringer. Det er blitt et annet blandingsforhold mellom ferskvann/saltvann i den kyststrøm som går nordover langs hele kysten. I denne strømmen gyter flertallet av de viktigste fiskeartene våre. Mye tyder nå på at svikten i rekrutteringen hos disse arter, og hos deres næringsdyr, har sammenheng med endringene i vassdragsreguleringene har forårsaket.

Den norske laksebestanden er i fare. På grunn av sterk beskatning i havet, blir det hevdet. Men det er flere årsaker. I elv etter elv rundt hele kysten er laksens gyteplasser blitt ødelagt eller redusert av vassdragsreguleringer. I mange elver virker forurensinger i samme retning. Mer eller mindre tilfeldige utsettinger av settefisk er en nødløsning som aldri vil kunne erstatte tapet av en ødelagt gyteelv.

Slike langtidsvirkninger og sidevirkninger av vassdragreguleringer som her er nevnt eksempler på, begynner nå så smått å vise seg. Alle konsekvenser av de store reguleringer som foretas i dag, vil ikke komme med full tyngde før om mange år. Fortsatt er det slik at fedrenes synder blir belastet fremtidige slekter, ikke bare i 3–4 ledd fremover, men i all fremtid.

Fremdeles er det slik, at når vassdragsregulering diskuteres, er det økonomisk vekst og arbeidsplasser som dominerer debatten. Vannets verdier og vannets tusener bruksområder som blir ødelagt, blir utelatt i de store debattene. Vi må utnytte ressursene – her det. Men vannet har *aldri vært ment som noen kraftressurs*. Vannet er et element som daglig må gå sin runde gjennom alle organismer. Vannet kan ikke reguleres til ett formål, uten at alt det andre som krever vann blir skadelidende. Det er på tide at vannets virkelige verdier og egenskaper blir trukket inn i debatten. Vannet burde fortsatt kunne respekteres som livets kilde. ❖

Kort streiftog i VASSDRAGS- VERNETS BEDRØVELIGE HISTORIE

Til venstre og på motstående side: Resultat av vernearbeidet på Hardangervidda nord: Sysendammen fotografert midtsommers. I dag er den høyere.

Etter mer enn femti år med intens og stadig økende vassdragsutbygging her i landet, slo en sjelden plante rot i vår nasjonalforsamling – den første spiren av vassdragsverntenkning ble synlig på overflaten: Det ble i 1960 oppnevnt en komité som skulle utarbeide en plan for vassdrag som burde fritas for kraftutbygging. Komiteens medlemmer opplevde den lykke i livet å få se flere vassdrag fra helikopter enn noen annen nordmann kan gjøre seg håp om. I 1963 kunne komiteen, som fikk navn etter sin formann, fylkesmann Gabrielsen, legge fram sin innstilling.

Ikke alle offentlig oppnevnte komiteer oppnår like storartede resultater. Men få kan se tilbake på et så maget utbytte etter tre års virksomhet som Gabrielsenkomiteen. Behandlingen av innstillingen i Vassdragsvesenet, Industridepartementet og regjeringen tok rundt regnet 6 år – og resulterte ikke i ett eneste konkret vedtak om vern. Og i mellomtiden, fra det øye-

blikk komiteen så dagens lys og til regjeringen satte sluttstrek for dens nyteløse liv, skjedde det store ting. Det ble i denne perioden bygd ut flere vassdrag enn i de foregående femti år.

Vassdragsvernets manglende suksess ble imidlertid straks (1969) fulgt opp av et nytt stortingsoppnevnt utvalg, som fikk navnet Sperstadutvalget etter formannen, direktør Sperstad i Vassdragsvesenet. Allerede etter vel ett år la dette utvalget fram et dokument som av alle ble betraktet som en innstilling overfor Stortinget – alle unntatt NVE, som behendig, men ikke uten motstand, fikk forvandlet innstillingen til en praktisk rapport som først skulle behandles av NVE selv. Hovedstyret i NVE brukte rødblyanten med stor iver, og sørget for å redusere Sperstadutvalgets på forhånd beskjedne verneforslag med femti prosent. Dette amputerte forslag ble så behandlet i regjeringen, som i forbindelse med sin innstilling om saken også skis-

serte hva man mente måtte være hovedprinsippene for valget av verneverdige vassdrag:

- a. De utvalgte vassdrag med tilstøtende områder bør representere et variert tilbud av verneverdier og typer av vassdragsområder. Noen av områdene bør være av betydelig størrelse.
- b. Verneplanen må gi en rimelig fordeling på de ulike landsdeler, dog slik at de vassdragsområder som er sentralt beliggende og som betyr mye for mange mennesker gis prioritet.
- c. Planen må ikk gis et slikt omfang at dekning av landets elektrisitetsbehov vil medføre for store ofte.
- d. Andre inngrep i de sikrede områder som kan redusere deres verdi for naturvern, friluftsliv og vitenskap må søkes unngått.

Stortingsbehandling av verneplanen ett år senere, i april 1973 ga dette resultatet:

Varig vern av 95 vassdrag (6,9 TWh)

10 års vern av 50 vassdrag (9,3 TWh)

Utsatt behandling av 35 vassdrag

Henvisning til konsesjonsbehandling av 55 vassdrag.

Med sikte på sluttbehandling av de 35 utsatte vassdragene og dessuten vurdering av verneinteressene i ytterligere 38 vassdrag ble Sperstadutvalget reetablert i 1975. Etter vel et års arbeid la utvalget fram sitt forslag til verneplan II i april 1976. Denne planen er til nå bare behandlet i Hovedstyret, NVE, som tro mot sine idealer har innstilt på betydelige reduksjoner når det gjelder vern. Etter de opplysninger som foreligger i dag, vil verneplan II bli behandlet i Stortinget i forbindelse med energimeldingen våren 1980.

Det som til nå er varig vernet av norske vassdrag representerer som nevnt en potensiell kraftmengde på 6,9 TWh, eller litt mer enn 4 prosent av landets samlede vannkraftpotensial. Men dette ytterst beskjedne tallet gir i virkeligheten ikke noe sannferdig bilde av situasjonen, ettersom de aller fleste av de 95 vassdragene som er varig vernet er helt uten interesse som objekter for kraftutbygging. Bare 12 av de vernede vassdragene kan i det hele tatt sies å representere noe offer for utbyggingstilhengerne. Og av disse igjen er det bare en ørliten håndfull som kan karakteriseres som betydningsfulle i utbyggingssammenheng. Dette gjelder i første rekke Sjøa, Kinso, Opo og Trysil-vassdraget.

Blant de vassdragene som Sperstadutvalget i sin verneplan II foreslår vernet varig eller for 10 år, er det flere som NVE foreslår henvist til konsesjonsbehandling. Det gjelder f.eks. Øvre Glåma og Forra, to utbyggingsaker som forbundet har vært spesielt opptatt av. Disse vassdragene nevnes også spesielt av Statens Naturvernråd og Statens Friluftsråd, som i en fellesuttalelse kommer med sterk kritikk av Vassdragsvesenets inngrep i verneplan II.

Viktige vassdrag som for tiden er under konsesjonsbehandling er Otta Breheimen, Dagali, Veig, Forra og Gaular. Når det gjelder Veig og Dagali har regjeringen som kjent gått inn for varig vern i forbindelse med opp-

rettelsen av nasjonalpark på Hardangervidda, en sak som kommer opp til behandling i Stortinget våren 1980.

I tillegg til de vassdragene som for tiden er under konsesjonsbehandling, er blant annet disse større vannkraftprosjektene under planlegging: Etana/Dokka, Tovdalsvassdraget, Hattbergvassdraget, Nausta, Rauma, Sanddøla/Luru, Vefsna, Saltfjellet, Kobbelv og Sulitjelma. Men det er på det rene at ingen av disse sakene vil bli fremmet for Stortinget før energimeldingen er behandlet.

Når det gjelder de tilsammen 60 objektene som er foreslått vernet for 10 år i verneplan I og II, har Sperstadutvalget ønsket å forlenge verneperioden fram til 1985. Dette har NVE gått med på. Men det er foreløpig uklart om denne tanken blir realisert. Sperstadutvalget begrunner sitt ønske om forlengelse med at man på den måten vil få tid til å sikre en forsvarlig utred-

ning når det gjelder verneverdiene. Til den slags undersøkelser i vassdrag som er vernet for 10 år har Miljøverndepartementet bevilget 8,2 millioner kroner.

Til tross for at Sperstadutvalgets sammensetning viste en klar slagside til fordel for utbyggingsinteressene, resulterte utvalgets arbeid i konkret vern av verdifulle vassdrag, selv om de var sørgelig få. Og utvalget understreket at det regnet med at de vassdragene som var foreslått vernet i 10 år i verneplan I «med få unntak ville bli vernet permanent fra kraftutbygging og andre inngrep». Hvis utvalget hadde vunnet fram dette synet ville en god del være vunnet. Men Industrikomiteen i Stortinget fikk oss raskt ned på jorda igjen, da den i sin innstilling la vekt på at en må stå fritt til å avgjøre de enkelte vassdragenes skjebne etter utløpet av 10 års perioden. ❀

VASSDRAGENE INN UNDER NATURVERNLOVEN?

Fra Kinsovassdragets fosselandskap – varig vernet i 1973, truet av veibygging i dag.

Arbeidet med å bevare våre vassdrag mot kraftreguleringer har pågått i lang tid og har i en endel tilfelle båret frukter. Men som det vises klart i den siste utgaven av «Energi, miljø og samfunn» (1979) viser de offisielle verneplanene på mange måter et lysere bilde av norsk vassdragsnatures verne-status enn hva det er grunnlag for. Desto viktigere blir det å sikre de vassdrag som er varig vernet mot kraftutbygging og som blir det i tiden fremover, et skikkelig vern også mot *andre* trusler om inngrep.

Da den første verneplanen for vassdrag ble vedtatt i Stortinget i april 1973, ble det forutsatt at disse vassdragene i tillegg skulle vernes på annen måte.

I et rundskriv fra Miljøverndepartementet av 2.1.1975 til fylkene og kommunene, fremheves det at samfunnet har gitt avkall på å utnytte store økonomiske verdier ved vedtaket om å verne vassdrag mot kraftutbygging varig eller foreløpig for 10 år. Dette gir uttrykk for hvor høyt man vurderer de naturverdier som knytter seg til vassdragene. På denne bakgrunn er det viktig at verneverdiene i vassdragene eller områdene omkring ikke blir ødelagt eller vesentlig redusert ved annen utnyttelse enn kraftutbygging. Ansvaret for disponeringen av vassdragene med tilhørende nedslagsfelt hviler – fortsetter Miljøverndepartementet – for en stor del på myndighetene i fylkene og kommunene. Man ber disse foreta en særlig forsiktig disponering så vidt angår de objekter som er varig eller foreløpig vernet. Objektene omfatter i prinsippet så vel hovedvassdrag som sidevassdrag.

Kontaktutvalget kraftutbygging/naturvern berører i sin «Verneplan for vassdrag» (NOU 1976:15) disse for-

hold direkte. Det hevdes at hverken Kongsesjonslovgivningen eller Naturvernloven, slik den nå er utformet, gir god hjemmel for konsekvent vassdragsvern. Kontaktutvalget fremhever at utviklingen har vist at vassdrag som er vernet mot kraftutbygging er utsatt for betydelig press fra andre kanter, bl.a. ved ønsker om gjennomføring av senkning- og forbygningsarbeider. Utbygginger i forbindelse med turisme og friluftsliv kan også bli aktuelle. «Utvalget vil tilrå at det skaffes en særlig lovhjemmel for å kunne verne vassdrag mot kraftutbygging og mot annen utnyttelse som berører verneinteressene. En utvidelse av Naturvernloven vil antakelig være hensiktsmessig».

Viktigheten av et slikt omfattende vern blir stadig mere aktuelt. Formannen i Naturvernforbundets juridiske komité, Ragnar Vik, har nylig berørt disse forhold gjennom en konkret sak i Norsk Natur nr. 1/79 «Langsjøsaken – lyspunkt i en trengselstid». Konflikten gjaldt om det skulle tillates senkning for innvinning av dyrkningsjord i Langsjøen – en sjø som utgjør en integrerende del av en erklært verneverdig og urørt helhet, Femundsvassdraget. Nå ble Langsjøen nektet senket, bl.a. fordi vassdraget er vedtatt vernet. Men Femundutvalget og Naturvernforbundet vant ikke gehør for sin påstand om at en senkningstillatelse ville være direkte ugyltig som stridende mot verneplanen. Vik konkluderer med at man her har fått anskueliggjort i praksis en svakhet ved verneplanen for vassdrag. Det vil derfor være en viktig oppgave å styrke og formalisere vernet av de vassdragene som omfattes av verneplanen ved å gi dem en egen vernestatus, f.eks. på linje med nasjonalparker eller på an-

nen måte. Det bør her nevnes at slik spesiallovgivning for vassdrag finnes i andre land. F.eks. vedtok Kongressen i USA i 1968 en egen lov for å beskytte nasjonens mest truede verdifulle elver: *The Wild and Scenic Rivers Act*. En rekke vassdrag er siden blitt vernet med hjemmel i denne loven. (Se National Geographic, juli 1977).

Myndighetene bør nå snarest overveie å innarbeide vassdragene som et femte verneområde i Naturvernloven utover nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat og naturminne. En slik ny paragraf kunne f.eks. lyde: «For å bevare urørte eller i det vesentlige urørte eller egenartede eller vakre vassdrag – som ikke allerede er vernet i sin helhet innenfor nasjonalparker eller landskapsvernområder – kan slike vernes som nasjonale vernede vassdrag. Vernet av vassdraget, med tilhørende nedslagsfelt, innebærer at det utover å være vernet mot kraftutbygging også er vernet mot veibygging, hyttebygging, forurensning, senkings- og forbygningsarbeider m.v.».

TOVDALSVASSDRAGET

Et nasjonalt ansvar å verne

AV
SIGVALD NORDMANN-HANSEN

Alle bør føle ansvar for å bruke naturen rett – med framsyn og forstand – og ikke treffe forhastede beslutninger om inngrep som senere skal vise seg å ha vært unødvendige og som har uanede konsekvenser som aldri kan gjøres om.

Også Tovdalen hører med til de store flaggsaker, og den fortjener heretter å bli vist fornyet og full oppmerksomhet. Jeg viser i den anledning til Tovdaluutvalgets skrift «Tovdalsvassdraget – et nasjonalt ansvar å bevare det uberørt».

Med en fornuftig *energiøkonomisering* er det slått fast at vi ikke trenger å regulere flere av Norges vassdrag. Vi trenger heller ikke varmekraft eller kjernekraft.

De prognoser som hittil har vært utarbeidet, har vi ingen tillit til – fordi de ensidig beregner et grenseløst akselererende kraftsluk uten nøye å vurdere hvor kraften hentes fra og de langsiktige skadevirkninger flere offentlige inngrep vil få for naturen og grunnæringene. Prognosene tar heller ikke for seg hva solenergien, tidevannet og vinden kan bety som fremtidige energikilder.

Og man må alvorlig stille seg det spørsmål hvordan man kan bremse på eller stoppe rovdriften på naturen. Jeg tror det er nødvendig i tide å besinne seg – ta avstand fra dagens profittbegjær og føle et større ansvar for grunnæringene og deres framtid.

Idag gjelder det å utnytte nåværende kraftkilder på en langt bedre måte med bla.a.:

- innsetting av maksimal maskinkapasitet i nåværende kraftstasjoner
- igangsetting av alle kraftstasjoner – uansett størrelse – som idag ikke er i drift
- sanering av gamle kraftlinjer med fornyelse og utbygging av linjenettet til maksimal overføringsevne
- og sist – men ikke minst – økonomisering av energien til et forsvarlig og nøysomt forbruk og med utkobling av kraft til luksusbruk
- utnytte alle veier og muligheter som måtte finnes til å spare på strømmen.

Alle venter med spenning på *Energimeldingen* og hvor meget den vil ta hensyn til naturen.

Våre myndigheter bør føle et voksende ansvar – ikke bare for dagens

behov, men også for dem som i framtiden skal bygge og bo i dette land.

Det må bli slutt på kraftselskapenes makt til å gjøre hva de vil med våre nasjonale verdier – DEN SISTE UBERØRTE NATUR.

For Tovdalsvassdraget i sør til Alta-vassdraget i nord føler man seg maktesløs og lammet overfor den makt som er representert ved teknokratene, økonomene, politikerne og myndighetene.

Allikevel må vi ikke gi opp, men samle alle positive krefter til stadig å holde varm og levende kravet om vern av Norges natur – vår største aktivum.

Vernet av Tovdalsvassdraget fortjener fornyet innsats og aksjon.

Norges Naturvernforbund står i fremste linje for å forsvare disse krav. Vi trenger også deg. ♣

Austre Mjåvatn i Fyresdalsheiene – langt inne i Tovdalsvassdraget. Foto Lise Henriksen.

TANKER OM SATSING PÅ VANNKRAFT

Fra ulike hold i kraft-hierarkiet lyder det jamt: Sats på vannkraft. Så klart, – skulle vi ikke det, vi i dette landet som har nedlagt så stor pionérinnsats, så svære investeringer i utnyttingen av det «hvite kull». Få stiller spørsmålet: *Hvorledes satse på vannkraft?* Hierarkiet har svart: Maksimalt – og ved å bygge ut mer av den. Innlysende og greit, eller hva?

De av oss som stiller endel tvilende spørsmål ved dette og andre nedarvede elementer i norsk energipolitikk, gjør det med god grunn. Rett nok: det er opplest og vedtatt at fornybar vannkraft har betydning – og betyr – mye for norsk økonomi og sosial velferd. Vi er enige, inntil en grense. Poenget er: det finnes ikke fnugg av dokumentasjon for behovet, nytteverdien, enn si nødvendigheten av mer stor-regulert norsk vannkraft. Det bare tas for gitt av det kraft-autoritære og kraft-politiske tyngde punkt. Slik har det vært og slik «må» det være. Vanetanker er kanonisert – her som ofte ellers. Hovedstyret, NVE, behøver ikke underbygge, – knapt nok tilrå. De bare konstaterer (i sin beretning 78): «En videre utvikling av ny vannkraft innebærer at hovedtyngden av vassdragsaker ennå i en del år vil ligge på vassdragsregulering for kraftutbygging». (Oljekrise truer. Basta).

Og likevel er det få ting i dette land som gir større rett til vektige motforestillinger – enn videre omfattende utbygging av vannkraft. På miljømessig økologisk og vekst-skeptisk grunnlag, – ja visst! Men like fullt på *teknisk-økonomisk grunnlag*. Om vi aksepterer det som riktig å satse optimalt på vannkraft, betyr dette ikke automatisk å satse maksimalt – med stadig nye vassdrag i energisluket. Et forrykt paradoks, vil kanskje noen kalle min oppfatning av den beste og mest effektive videre satsing på vannkraft: Null mer utbygging, sett sluttstrek, på

visse vilkår. Vilkårene skal jeg komme for kraftproduksjon. Ville vi da være fortaapt eller henvist til en hemningsløs varmekraft-utbygging? Slett ikke. Vi ville gjort det vi burde ha gjort for lenge siden: Vi ville først og fremst *kvalitets-forbedre* vår vannkraft- og energiforsyning, – tenke i energikvalitet og ikke ensidig i energimengde, – tenke i fleksible energiverk og ikke bare i storkraftverk. Før jeg konkretiserer dette nærmere skal jeg bare minne om en større artikkelserie som tidligere direktør i NVE, Olav Fjalestad (vannkraftpioner) utarbeidet i 1974, kort tid før han døde. Han tilrådte der «inntil videre stogg i vasskraftutbygginga, og ein dugeleg tenkepause» – for å analysere og ta omsyn til det han oppfattet som et metningspunkt for nytteverdien av videre utbygging. Reaksjonen fra «ansvarlig» hold var heller kjølig, – eller rettere sagt – den uteble.

Nå er ikke metningsbegrepet for vannkraftnytte et ukjent begrep for dagens ekspertise og myndigheter. Det er offisielt erkjent at vannkraftens svakhet eller begrensning ligger i dens sårbare avhengighet av nedbør og vanntilgang. Like offisielt er derfor en totalt vannkraftbasert elektrisitetsforsyning frarådet. Både den s.k. «tørårsrapporten», «Hvedningsrapporten» (Energimelding 1969) og andre ekspertutredninger slår som prinsipp fast:

En kombinasjon av ulike kraft- eller energislag vil gi vesentlig større nytteverdi enn fortsatt ensidig vannkraftutbygging. En beskjeden mengde alternativ tilskuddsenergi bør og vil kunne øke vannkraftens yteevne med 20% (iflg. V. Hveding). Dette ville tilsvare/utgjøre en full tørårs-sikring mot det tilsigsvikt som Samkjøringen anslår at våre vannkraftverk kan risikere å bli utsatt for.

Hva har vi så gjort med dette? In-

gen ting, bortsett fra en smule «tørårsberedskap» ved nordisk kraftutveksling – tilsvarende omlag 5% av vår normale årsproduksjon av vannkraft. Isteden har vi «bygd ut betydelig mer vasskraft enn vi i snitt har behov for. Dette for å kunne dekke behovene i ulike nedbørsår» (dir. A. Vinjar, NVE til Nationen 23/11 -78). Vi – dvs. våre energimyndigheter – har valgt en overkapasitets-linje som best kan sammenliknes med mer vann og større varmtvannsberedere til badekar med proppekkasje. Det kan – med en rekke eksempler – påvises at denne overmagasinering med tilhørende reguleringsteknologi er ekstremt naturfiendtlig. Situasjonen er nå den at vi – d.v.s. våre folkevalgte – inviteres til å akseptere de siste brutale og unødvendige stormløpene mot det beste i vår gjenværende vassdragsnatur. Hva vil vi egentlig med dette landet? Spørsmålet kan i denne sammenheng spesifiseres slik:

Hvor sterk er viljen og hvor store er sjansene til i tide å oppnå en helhellig forvaltning av våre vassdragsressurser? For det første kan svaret at sjansene er en funksjon av den politiske og allmene viljen. Derneft – at sjansene utvilsomt står og faller med mulighetene for å motstå presset for maksimal kraftutbygging. Med den «sementerte» ballast av prestisje, posisjon, ressurser og andre privilegier som utbyggingskreftene har, er oppgaven vanskelig for å si det mildt. Uansett, – i den grad miljøvernmyndighetene og Naturvernforbundet m.fl. skulle ha felles mål, vil engasjement og «kampmidler» måtte bli ulike.

Selv om vi alle kan gripes av pessimisme i blant, oppfatter jeg situasjo-

nen som mer utfordrende enn deprimerende. Jeg vurderer sjansene som reelle, dersom vi klarer å:

- skjerpe vår og den allmenne bevissthet om hvilke verdier som står på spill.

- styrke den aktive viljen til verdivern på måter som vinner opinionens tilslutning og myndighetenes respekt.

- imøtegå begrepsforvirringer som konstrueres for å svekke vår vernevilje og kammoral.

Med dette skulle egentlig denne meningsyttringen min begynt. Ettersom det meste alt er sagt, vil jeg heller bruke resten av spalteplassen på en oppsummering, fokusert på det siste av de tre foranstående punktene. Som stikkord-eksempler på konstruerte begrepsforvirringer kan nevnes: «Nasjonalt energibehov» og «Global energisolidaritet» nyttet som vikarierende argumenter for maksimal norsk vassdragsutbygging i en marginalsituasjon. (Norsk solidaritet ved bistand til kraftutbygging i utviklingsland, er lite påaktet.)

Oljeavhengighetens elendighet og vannkraftens relative fortrefelighet er en erkjennelse. Nyttet som brekkstang for mer norsk vannkraft, blir erkjennelsen misbrukt i spekulativ hensikt. Det er forstemmende at vår reelle

valgfrihet til energistruktur og energihushold er så bagatellisert – dels fortiet – at slike misbruk i det hele tatt blir forsøkt. Det er betegnende for situasjonen at det er «opposisjonelle» forskere, «kranglefanter» og ideelle organisasjoner som Naturvernforbundet (ref. «ENERGI, MILJØ OG SAMFUNN») som bidrar til avklaring av vår valgfrihet – ikke NVE.

Bakgrunnen og behovet for en rask nedtrapping av storutbygging av norsk vannkraft er nevnt. Dertil er uttrykt sakkyndig skepsis til en elektrisitetsandel på over 20 % av samlet energiforbruk (ref. forskningssjef Helmer Dahl i T.U. 23-79). Norges elandel er ca. 50 % – Europas er under 20 % i gj.snitt. Dertil krever påtenkt vannkraftutbygging svær kapital som anskaffes «billig» p.g.a. kunstig lav kalkulasjonsrente. Dette gir skjev konkurranse mellom kraftutbygging og andre samfunnsoppgaver som lett fortreges.

Vanskene med å få bakgrunnen erkjent beror på vanetenking og gamle forventninger om vedvarende fordeler (fritt etter Barry Commoner). Dertil posisjoner, yrkesutøving, særindustrielle ønsker og en ganske stor sysselsetting i nær beslektede virksomheter. (Men det var vel aldri meningen å sikre norske arbeidsplasser ved naturforarming?)

– *Vilkårene* for å overkomme vanskene er bl.a.: En rimelig vekst-styring samt systematisk utnyttning av betydelig økonomiserings-, og gjenvinningspotensial. Dette, sammen med energitilskudd fra f.eks. skogavfall m.v. og event. framtidig vindenergi, vil kunne effektivisere vannkraften, spare natur, spare olje – og skape sysselsetting.

En fersk SINTEF-rapport bekrefter at betydelig norsk gjenvinningspotensial i industriell avfallsvarme. Helmer Dahl peker på at vi må «over fra en monokultur til en komplisert symbiose» (eller «kabal»).

Andre forskere (Ervik og Moxnes) har påvist at en fleksibel energiverkstruktur dels kan oppnås ved et systematisk samspill mellom industri og energiforsyning (f.eks. ved kontraktforpliktet periodevis tilbakesalg av kraft fra smelteverk til samfunnet).

Primært må forberedte vannkraftprosjekter som Gaular, Jotunheimen/Breheimen, Rauma/Ulvåa, Forra, Saltfjellet med flere avvises som naturmisbruk og samfunnsovergrep.

Sekundært, og fordi urasjonell monokultur ved opptrappet vannkraftensidighet prioriteres, – må naturkvalitet også forsvares ved skjerpede og ajourførte energi- og ressurskunnskaper. ☘

Fjellmarsj for Forra

Deltakere i Forramarsjen. Foto Egil Hyldmo, Stjørdalingen.

19. august arrangerte «Aksjon Vern Forra» en fjellmarsj for å markere motstanden mot utbygging av Forravassdraget i Nord-Trøndelag. Marsjen ble avsluttet med en samling på Sillermoen inne i hjertet av Forra. Her var det bl.a. taler av tidl. stortingsrepresentant Jon Leirfall og av generalsekretær Per Flateberg. Nærmere 700 mennesker deltok i marsjen, som var en imponerende mønstring av viljen til å verne Forra.

Det ble i foredragene sterkt understreket at Forraområdet har enestående naturverdier som vil bli ødelagt ved en utbygging av Forra. Dette er bl.a. dokumentert i rapporten som nettopp er lagt frem fra det tverrvitenskapelige Forraprosjektet.

Konsesjonssøknaden om utbygging av Forra er stilt i bero til Stortinget har behandlet Verneplan II for vassdrag i vårsesjonen 1980. Sperstadutvalget har gått inn for vern av Forra, mens Hovedstyret i Vassdragsvesenet vil ha vanlig konsesjonsbehandling.

Forramarsjen viste hva befolkningen i distriktet vil – VARIG VERN AV FORRA.

VASSDRAGSVERN I GAULAR- VASSDRAGET

«Norsk Natur» har tidligere, i nr. 1/77, omtalt Gaularvassdragets verneverdier og utbyggingsplaner. Nå ønsker vi å gi en oversikt over det vernearbeid som pågår lokalt og hvor langt konsesjonssøknaden er kommet på vei mot Stortinget – og avgjørelsen. Vi refererer også til Landbruksdepartementets uttalelse til Olje- og Energidepartementet i denne saken, som sterkt understreker landbrukets interesser i Gaulardalførene. Miljøverndepartementet har ennå ikke avgitt uttalelse, da man her ønsker å avvente Energimeldingen og Stortingets behandling av denne. Olje- og

Energidepartementet har mottatt innstilling om utbygging fra Hovedstyret i Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen (se kart). Stortingsmelding om konsesjonssøknaden vil ikke bli lagt fram før etter at Energimeldingen er behandlet av Stortinget årskiftet 79/80. Det er grunn til å frykte at Energimeldingen blir myndighetenes og politikernes nøkkel for videre vassdragsutbygging. «Norsk Natur» skal følge utviklingen nøye, både når det gjelder planene for Gaularvassdraget og landets øvrige vassdrag som mer eller mindre står for tur for utbygging og ødeleggelse.

– Skal vi redde Gaula fra kraftsluket, må vi gjøre vassdraget bedre kjent blant folk, sier *Johan Rørvik* –bonde fra Haukedalen og medlem av «Informasjonskomiteen for Gaularvassdraget» til «Norsk Natur». For det er ikke mange som vet at Gaularvassdraget er et av landets fineste lavlands-vassdrag, og at det renner hele sju mil gjennom Sogn og Fjordane fylke. Og enda færre er det som vet at hver flekk, hvert område med tilknytning til vassdraget, fra det slipper taket i Jostedalsbreen til det kaster seg hode-stups i Dalsfjorden, på en eller annen måte blir utnyttet produksjonsmessig av dalfolk langsetter vassdraget. Jakt, fiske, jord- og skogbruk, turisme er stikkord som forteller mye om livsgrunnlaget for en befolkning på rundt 2000 i dalførene her. Det sier seg sjøl at vi ikke kan godta utbygging, sier Rørvik.

Da de første planene for utbygging av vassdraget forelå fra Sogn og Fjordane Kraftverk, ble Informasjonskomiteen for Gaularvassdraget stiftet (1973). Komiteen arbeidet fra første stund med å spre opplysninger om ut-

byggingsplanene i bygdene og overfor den enkelte grunneier. Seinere har årsmøtet i Informasjonskomiteen vedtatt å si nei til de fremlagte planene for utbygging av Gaularvassdraget. Komiteens viktigste oppgave er derfor å skape en bredest mulig opinion mot disse. Informasjonskomiteen skal også følge nøye med i den daglige utvikling i konsesjonssaken og ta initiativ når dette er nødvendig.

Og Informasjonskomiteen har ikke ligget på latsida. I løpet av de siste 3–4 årene har komiteen drevet et intenst informasjonsarbeid for vern av Gaularvassdraget, både i bygdene rundt i Gaula, og i en rekke fora i og utenfor Sogn og Fjordane. I komiteens årsmelding leser vi at stillfilmen om Gaula, som er produsert av komiteen, tilsammen er vist hele 91 ganger for mer enn 4000 mennesker. «Den beste lysbilde-serie som noengang er vist om skadevirkninger ved en vassdragsutbygging», utbrøt en kjent miljøverner under en forestilling i Veslefrikk kino i Oslo. Stillfilmen er også hjørnesteinen i Informasjonskomiteens arbeid for vern av Gaula, foruten de grun-

dige og presise uttalelsene komiteen avgir hver gang saken tar en ny vending. Informasjonskomiteens siste uttalelse er på 61 sider, og går kraftig ut mot NVE og Hovedstyrets innstilling om Gaular-utbyggingen. Uttalelsen er den mest grundige vi har utarbeidet, sier Rørvik, som opplyser at den er stensilert i 400 eksemplarer for salg til interesserte.

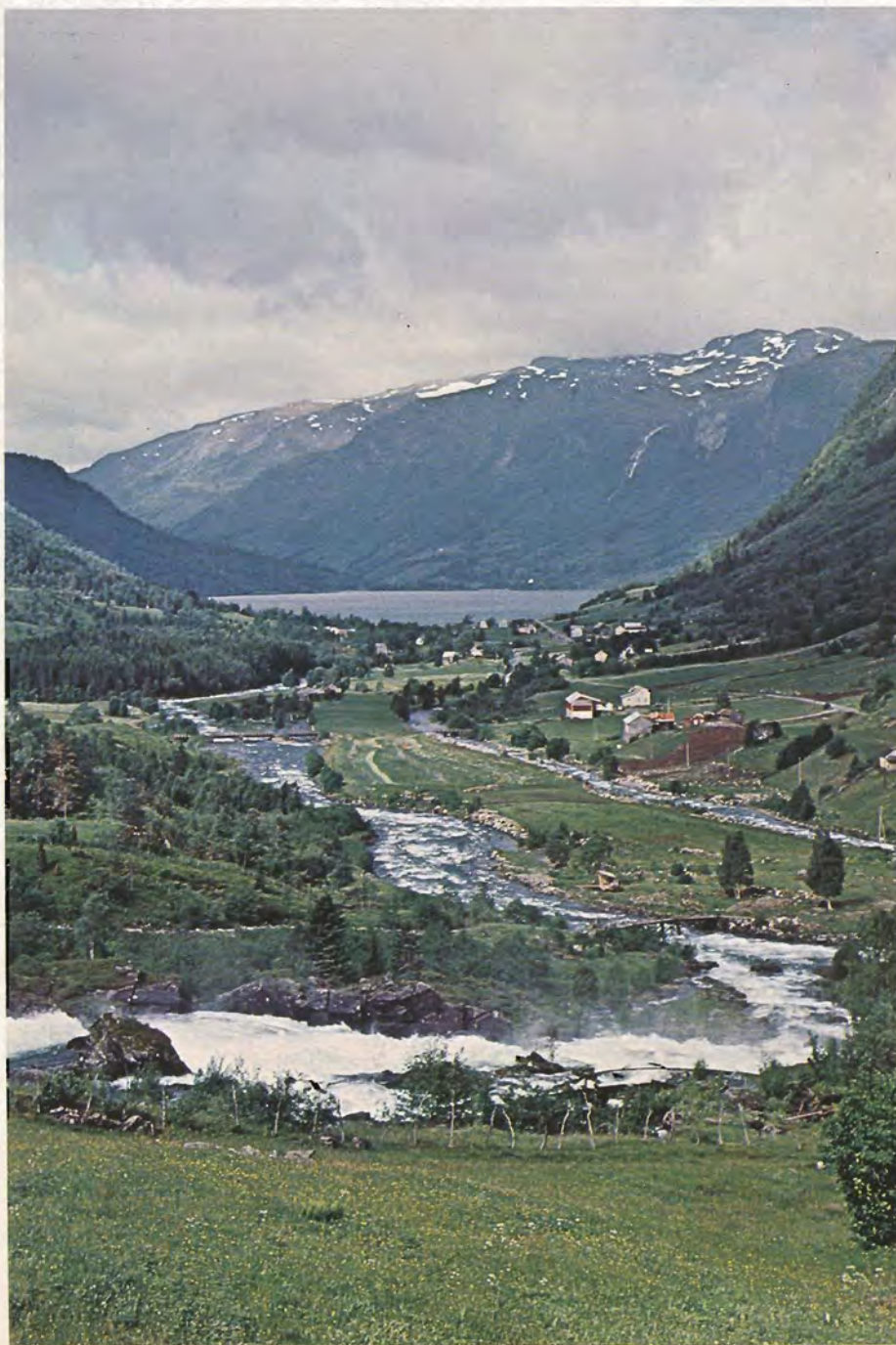
Om ikke denne hyperaktive informasjonsgruppa har nok med stillfilm, uttalelser og direkte aksjoner fra lokale stands og utstillinger, foruten en utstrakt reisevirksomhet, utgir komiteen også sin egen aksjonsavis «Gaulaposten». Den går til medlemmer og sympatisører, foruten til folk det er viktig å påvirke. «Gaula-posten» holder alle Gaula-venner (og uvenner) godt informert om det som skjer i saken, om utbyggingen som del av det totale energispørsmålet og om utviklingsmuligheter innen landbruket i dalførene rundt Gaula.

Medlemskap i «Informasjonskomiteen for Gaularvassdraget» er billig. For en tier støtter du en viktig sak og

et drivende styre. Og det er mange som etterhvert ønsker å støtte veteranene i Informasjonskomiteén: Trygve Mjell som er formann og styremedlemmene Johan Rørvik, Ottar Høy, Torodd Fagerheim, Per Kjelstad og Reidar Lervik. Styret er utvidet med

Sissel Fardal Grepperud og Tom Farsund. Komiteén som begynte med 6 medlemmer, er på vei til å bli en skikkelig folkeaksjon med sine 1300 medlemmer, flere lokallag og uttalt og økonomisk støtte fra en rekke aksjoner og organisasjoner landet rundt.

Frodig landskap langs Gaula, så lenge elva renner. Foto Sylvi Struksnes.

Hvorfor må konsesjon avslås?

Informasjonskomiteen gir svaret

1. Det er ikke dokumentert at samfunnsnyttene av en utbygging er større enn verneverdien.
2. Konsesjonssøknaden med vedlegg fyller ikke kravene i gjeldende lov- og regelverk.
3. De uavhengige utredningene er entydige i konklusjonene: Gaula må vernes – eller i det minste settes inn i vernesammenheng for ny behandling.
4. Konsesjonssøkeren og NVE har i saksbehandlingen ikke tatt hensyn til – ja, til og med mistenkeliggjort, disse utredningene.
5. Konsesjonssøkeren og NVE prøver å skjule manglene ved selv å stå frem som eksperter – til og med på områder som de åpenbart mangler ekspertise på.
6. Det hefter en rekke formelle feil ved den saksbehandlingen fylkeskommunale og sentrale organ har nyttet.
7. Saksbehandlingen ellers er også tvilsom.
8. Utbyggingskommunenes krav er i hovedsak ikke innfridd.
9. Uttalelser fra rådgivende organer, lag og organisasjoner både lokalt og sentralt, går så godt som enstemmig mot utbygging.
10. 85 prosent av folket i Gaular kommune har sagt nei til de foreliggende utbyggingsplanene.

UTSETT BEHANDLINGEN AV GAULARVASSDRAGET

Landbrukets interesser er mangelfullt utredet, slår Landbruksdepartementet fast overfor Olje- og Energidepartementet i en uttalelse av 30. november 1978 om planene for «regulering og utbygging av Gaularvassdraget». Avgjørelse i konsesjonssaken må utsettes til de nødvendige undersøkelser er komplettert og avsluttet, mener Landbruksdepartementet, som peker på at Gaula bør tas med i de undersøkelser som pågår i forbindelse med de vassdragene som er vernet for 10 år. Dette er konklusjonen i departementets sju sider uttalelse. Dette kan etter manges mening bare forstås i én retning: Landbruksdepartementet ser gjerne Gaularvassdraget vernet!

Underlig er det derfor at denne viktige uttalelsen er blitt liggende ukjent såvidt lenge i de berørte departementer. Mindre underlig er det at Informasjonskomiteen for Gaularvassdraget brakte den fram i dagens lys og fikk spredd det første departementale verneutspill i denne saken.

De skadeformer som en eventuell utbygging vil forårsake vil få betydning for lokalsamfunnets videre liv og utvikling, og dermed direkte og indirekte for interesser Landbruksdepartementet har et spesielt ansvar for, heiter det i uttalelsen, der det understrekes at Gaularvassdraget stort sett renner gjennom et sammenhengende landbruksområde. En utbygging av Gaularvassdraget vil ifølge Landbruksdepartementet føre til flere skader og ulemper som

- neddemming og forsumping av landbruksproduktive areal
- tørrlegging av bekker og senket grunnvasstand med tørkeskader og tapte vannkilder til følge
- forringing av resipientforhold
- endring av lokalklimaet
- avskjæring av trekkveier og adkomst
- oppheving av gjerdevirkning grunnet tørrlagte vassdrag

- ferdselshemming. Etablerte forhold og grenser skiples
- skade på fisket

Brukene knyttet til Gaularvassdraget er ikke større, sier Landbruksdepartementet, enn at den enkelte eier er henvist til å utnytte hele sitt produksjonsgrunnlag, såsom et intensivt drevet jord-husdyrbruk med utmarksbeite, skogbruk, fiske, annen utmarksnæring samt arbeid utenom bruket.

Informasjonskomiteen på sin side peker i sin uttalelse til Olje- og Energidepartementet om Hovedstyrets innstilling, på at områdene rundt Gaularvassdraget hører til de beste jordbruksbygdene i Sogn og Fjordane. I Informasjonskomiteens uttalelse nevnes det bl.a. at

- størrelsen på gårdsbrukene er over fylkesgjennomsnittet
- alderen på brukerne er under fylkesgjennomsnittet
- det finnes store udyrkede areal
- det er gode, unyttet ressurser i skog og fjellbeite
- forholdene er særs gode for forskjellige attåtninger, særlig innen turisme og fiske
- Haukedalsvannet og Viksdalsvannet hører til de beste fiskevann i Vest-Norge
- Gaula er en internasjonalt kjent lakseelv.

Dette betyr at bygdefolk ser lyst på utviklingsmulighetene i dalførene rundt Gaularvassdraget dersom vassdraget får ligge i fred. Det danner som kjent selve ryggraden i jordbruket her.

NVEs Hovedstyre har derimot et annet syn på saken, og viser til den mulighet gårdbrukere har, gjennom skjønnsretten, til å kreve erstatninger og tiltak for minskning av skadevirkningene etter vassdragsutbygging. Til dette svarer Informasjonskomiteen at skjønnsretten stort sett er misbrukt ved tidligere vassdragsreguleringer.

Ved hele tiden å vise vurdering av viktige skadevirkninger til skjønnsretten holder kraftutbyggerne viktig motin-formasjon borte fra søknadspapirene, hevder komiteen.

Også Landbruksdepartementet er skeptisk til umiddelbar bruk av skjønnsretten i denne saken, og mener at Hovedstyret i for stor grad har henvist til skjønnsretten å ta avgjørelser om tiltak som burde kunne avklares og fastlegges før utbygging.

Foruten utredning av skadevirkninger på fisket og landbruket generelt, ønsker Informasjonskomiteen en grundig undersøkelse av vassdragsreguleringens virkninger på grunnvasstanden. Senket grunnvasstand vil medføre store avlingstap, og det kan ikke tillates. Planene for Vetlefjordområdet er tatt ut av de siste utbyggingsplanene, nettopp fordi undersøkelser her har vist at en utbygging vil medføre senket grunnvasstand.

Også Landbruksdepartementet har sine betenkeligheter når det gjelder grunnvasstanden, og mener som Informasjonskomiteen at disse forhold må vies oppmerksomhet i det videre granskings- og planarbeid. Man kan ikke som Sogn og Fjordane Kraftverk henvise til liten fare for avlingstap ved senket grunnvasstand som i Vetlefjordområdet, fordi årsnedbøren er stor her. Det avgjørende er ikke hvor stor årsnedbøren er, sier departementet, men hvorvidt og hvor ofte det opptrer tørkeperioder i veksttiden. Og det gjør det som kjent i disse områdene.

Når det gjelder Haukedalsvannet og Viksdalsvannet, begge svært sentrale og viktige fiskevann i Gaularvassdraget, kommer Landbruksdepartementet med en klar advarsel om reguleringshøydene og reguleringsvirkninger på den naturlige vannstanden og dermed produksjonsområdene for fisk.

✻

OLJEKRISE OG HARRISBURGULYKKE – mer vannkraftutbygging som resultat?

Fra ledende politikere er det kommet signaler om at Harrisburg-ulykken i USA vil føre til økt behov for vannkraftutbygging her i landet. Toppfolk i Norges Vassdrags- og Elektrisitetssvesen (NVE) har dessuten hevdet at oljekrisen vil føre til større etterspørsel etter elektrisk kraft.

For å kunne vurdere innholdet i disse påstandene må man kjenne svaret på tre spørsmål:

- I hvilken grad er atomkraft i det hele tatt et aktuelt alternativ i norsk energiforsyning?
- Hvilken sammenheng er det mellom oljeforbruk og elforbruk?
- Er det behov for mer utbygging av elektrisk kraft i det hele tatt her i landet?

Ingen viktige politiske partier i Norge har idag programfestet innføring av atomkraft her i landet. Allerede før Harrisburg-ulykken var skepsisen såpass utbredt at atomkraft framstår som urealistisk for lang tid framover.

Harrisburg-ulykken har derfor ikke skapt noen ny situasjon. Hvis vi ikke hadde planer om atomkraftverk før denne ulykken, kan behovet for vannkraft nødvendigvis ikke bli større etter ulykken! Under alle omstendigheter er det virkelighetsfjernt å hevde at Harrisburg skulle ha noen konsekvenser for kraftutbyggingsdebatten i 1979 – idag diskuterer vi vannkraftprosjekter som eventuelt vil være bygd ut mange år før et atomkraftverk her i landet teoretisk kan stå ferdig.

Dagen etter at fagsjef Tveit i NVE hevdet at oljekrisen vil føre til økt behov for vannkraft, uttalte Olje- og Energidepartementets pressetalsmann, Egil Helle, at oljesparingen ikke skal føre til større behov for elektrisitet.

Sannsynligvis betyr dette at regjeringen ønsker å heve prisene på elektrisitet, slik at forbruket ikke skal vris fra olje til elkraft. Noe sikkert om dette vet man ikke før energimeldingen foreligger i 1980. Det som er sik-

kert er imidlertid at oljesparekampanjen vil bli fulgt opp av en mer generell energisparekampanje, der hensikten også er å spare elektrisitet.

Dersom prisene på elektrisitet ikke heves, vil vi sannsynligvis få en viss overgang fra olje til elektrisitet, særlig til oppvarming. Noen mener at dette er heldig fra miljøvernssynspunkt, men mot dette taler bl.a.:

- Idag sløses det både med olje og elektrisitet. Det er ingen grunn til å oppmuntre til fortsatt sløsing med elektrisitet ved kunstig lave priser selv om oljen blir dyrere.
- Det fins mer miljøvennlige alternativer til oljen enn forsert vannkraftutbygging. Det viktigste alternativet er energiøkonomisering. Dessuten er det store muligheter for å ta i bruk energikilder som biomasse (trevirke m.v.), direkte solenergi osv. nettopp til oppvarming.
- Olje til oppvarmingsformål utgjør bare en brøkdel av vårt totale oljeforbruk. I 1976 gikk f.eks. nesten 60% av oljeforbruket til utenriks sjøfart, 13% til bergverk og industri og 10% til private husholdninger. Dersom vi ønsker å gjøre noe drastisk med oljeforbruket av ressurs- og miljømessige årsaker, kreves det altså en gjennomgripende innsats i mange sektorer, ikke minst innenfor transport og industri. Det er liten grunn til å ofre en stor del av den resterende vassdragsnaturen her i landet for å spare olje på et begrenset forbruksområde.

Eventuell videre kraftutbygging må bygge på et dokumentert behov for mer elektrisitet enn det som allerede er sikret – og ikke på luftige spekulasjoner om atomulykker eller oljekriser. Det som da er klart, er at de nyeste prognosene ikke gir grunn til noen snarlig bekymring for kraftsituasjonen. Prognosene som Statistisk Sentralbyrå har laget for Miljøverndepartementet tilsier kraftoverskudd i 1985.

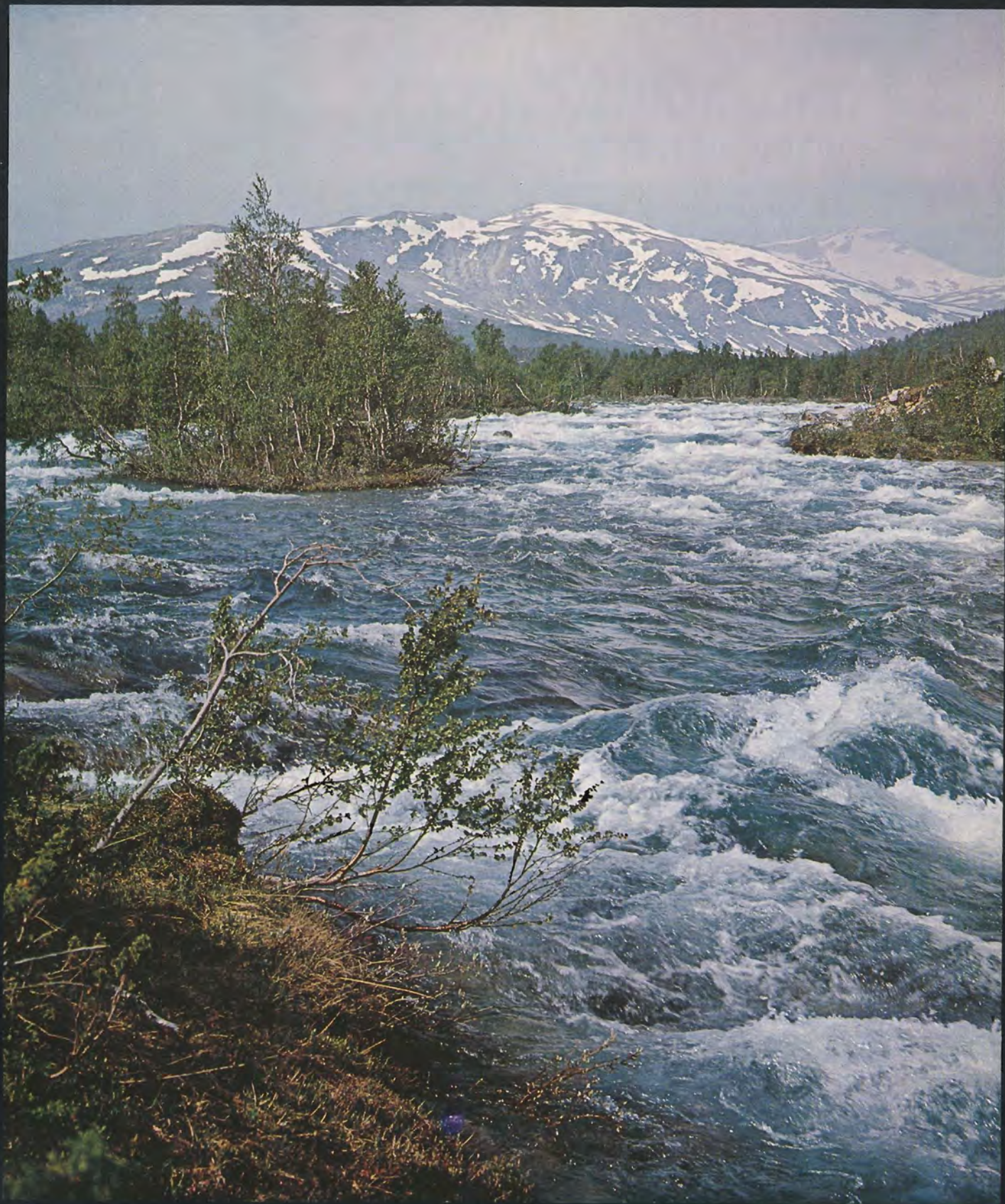
NVE's nyeste landsprognoser tyder også på en god kraftsituasjon i 1985 (når vi ser bort fra et ny-konstruert «prognose-tillegg» på 5 milliarder kWh, som ikke er skikkelig dokumentert, og som dessuten ikke skyldes for lite kraft, men ifølge NVE hovedsakelig mangelfull organisering av elforsyningen her i landet). Fylkesprognoser, prognoser fra Samkjøringen m.v. vil vi her se bort fra, da de er dårlig begrunnet og svært usannsynlige.

En av grunnene til den lyse kraftsituasjonen framover, er at såpass mye vannkraft er under utbygging. Vassdrag med en middelproduksjon på 15 milliarder kWh vil gradvis komme inn med ny strøm på nettet i årene som kommer (altså tilsvarende ca. 15 Orkla-utbygginger).

Det er altså ikke slik at vi må greie oss på dagens forbruksnivå (eller tilogmed gå ned i forbruk, slik man av og til kan få inntrykk av) om vi nå tar en tenkepause i kraftutbyggingen. Vi er sikret en sterk forbruksvekst uansett. Og i tillegg til dette kommer store muligheter for energiøkonomisering på nesten alle områder innen det norske samfunnet.

At Norge skulle ha et desperat behov for forsert vannkraftutbygging p.g.a. Harrisburg-ulykke og oljekrise, er altså ikke særlig sannsynlig. Realiteten i dette er vel omtrent tilsvarende utbyggernes krav om rask behandling av Alta-saken på midten av 1970-tallet, fordi Altakraften etter deres utsagn var «nødvendig» i 1980.

Skulle det finnes noe land som ikke står i noen tvangssituasjon m.h.t. energiforsyningen framover, da må det være Norge. ☿

ELVER I FARESONEN

Over: Gjerdalselva i Sørfold, Nordland — truet av regulering. Foto Dagfinn Skjelle.

Motstående side: Ulvåa i Romsdal — truet av tørlegging. Foto Pål Hermansen.

Over: Lindølafossen ved Jenstadijuvet i Sunndalen — truet av regulering. Foto Pål Hermansen.

Under: Susna — viktig tilløp til Vefsna — truet av regulering. Foto Ragnar Frislid.

HEV ME RETT?

Det hender så mangt, og du vil gjerne fylgje med. Men dei som skulle greie ut sakene for oss, ekspertane, dei er så reint utruleg usamde!

Me har høyrte mykje um energi no ei tid. Og atter ein gong fortalde Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen oss at her vil bli skort på energi i landet, dersom me ikkje byggjer ut fleire av vassdragi våre. Til all lykke hev me eit sterkt naturvernforbund her i landet, dei kom straks etter med sine utrekningar og meinte at spådomane av vassdragsvesenet skaut langt yver målet! – Men, så kom samkøyringi og stod på sitt: at her trengs store nye kraftmengdur i åri som kjem.

Eit vanleg menneskje må undrast. Me skjønner då at hjuline skal svive i verkstad og fabrikk. Og me vil ha varme hus um vinteren i dette kalde landet. Men kan det vera råd at det trengst store nye mengdur *elektrisk* energi til kvor tid? Og skal me verkeleg skamfere landet vårt vidt utyver med å bygge ut stendig fleire vassdrag? Hev me som liver idag *rett* til å forandre landet vårt slik for alle tider? Sandeleg må me spørje oss um det.

Dei som skal liva her i landet etter oss, ungdomen, hev blive betenkte. Me ser at innanfor dei politiske parti gjeng alle ungdomsorganisasjonane inn for naturvern og varsam utbygging av vassdragi våre. Måten dei tenkjer å løyse energispursmålet på er vel noko ulik. Men dei set iallfall ikkje på seg tronge teknologiske bril-
lor, og er ikkje redde for nytenking.

Heile verden er uppteken av korleis ein skal skaffe meir energi, ikkje minst avdi ein veit at um ikkje så svært mange år vil det vera slutt med oljen både under havet og under ørkensanden. Ein tenkjer

igjenom korleis ein kan økonomisere litt med det ein hev. Me sag nettupp at regjeringi vil bruke 10 – ti – millionar kronur på å lære oss å spara olje – då må det vera litt om å gjera! Vel så spennande er det når dei finni fram til nye energi-kjeldor, eller ein betre måte å nytte dei gamle på. I U.S.A. veit dei at solenergien i dei stor ørknar derburte kunne skaffe oppvarming til mest heile landet! I Danmark hadde gardsbruki langt opp mot våre dagar vindmyllur som skaffa dei straum. Her i landet syner det seg at utnytting av alle våre små kraftverk kan gjeva 2–3 gongur så mykje straum som heile Orkla-Grana utbyggingi, der dei demde ned så mykje dyrkingsjord. Dei små kraftverk lagar ikkje dei svære sår i landskapet. – Ein er igang med å forske byljekraft, makti i havets slag mot kystene våre. Og jamvel i vårt vinterland byggjer ein provehus som fær varme frå soli.

Det er klart at dei som vil byggje ut fossane hev gode argument: vatnet renn og renn årvisst i elvane. Og det fylgjer ikkje forureining med, som når varmekraftverki lagar straum.

Men forureining og forureining, fru Blom –

Eit landskap med høge betongdammar, med tome grinande elve-sengir, med royrgatur, fjøllmasse tippa utyver, kraftledningar på kryss og tvers – det er iallfall ikkje eit reint landskap lenger.

Er det så um å gjera å bevare landet vårt for dette då? Me er mange som trur det. Og me veit at det som eingong er oydelagd, det kan ikkje heilast att.

Vår ættled hev våre som berust av teknikken. Ikkje så rart når det gjekk an å byggje uppatt såvidt snart mykje av det krigen hadde lagd øyde, og me fekk eit land uten arbeidsloyse. Idag tek me til å sjå at det er med teknikken som med elden, han kan vera både venn og fiendsmann. Og me tek til å undrast um me kanhende hev forsømt å taka vare på andre verde.

Me tykkjer me hev fenge eit fagert land å liva i. Det er ikkje lett å forme i ord kva det betyr for svært mange av oss, Johan Borgen sa noko nyleg: «Stor natur kan hele nedslitte nerver – en må kanhende ha opplevd det for å vite det». Det er visst ikkje onnorleis enn at kvart femte menneske i dette land treng hjelp for nedslitte nervur ein eller annan gong i sitt liv – ein av mange grunnar til å taka vare på natur og ikkje klusse med det urørde.

Der ligg no dette svære fjøllmassivet millom Dovre og fjordane i vest – som ei krone yver Noregs land. Vinje søkte dit, når han var nedfor og sliten, og gav det namnet Jotunheimen. Aukrust livde ved foten av det og dikta um vandring mot himmelvarden inne i oss. Her vil dei no regulere stort og byggje ut. Um dette segjer Vera Henriksen: «Finnes det en dypere fred enn den en stille høstdag i Jotunheimen? ... Man er ett med hele den verden man er omgitt av, ett med mennesker i nåtid og fortid, ett med dem i glede og smerte, i strid og hvile.

Da er det at en nagende uro tvinger seg frem: fjellets fred, som kan bringe et menneske i pakt med et beste i seg selv, med levende menneskelighet, er ikke tidløst uforanderlig. Den er forsvarsløst sårbar. Hva kommer vi, vårt århundres menneske til å etterlate oss av spor blant disse fjellene? Vi er de første som har midlene til å endre Jotunheimen.»

min mening!

Om å henge ut Bjørn A. Stangeby

I NN nr. 2 refsar Stangeby redaktøren for at han «henger ut» dei mest ihuga drivkreftene bak natur og miljøydeleggende arbeid.

Stangeby synes å meine at det einaste rette er å vera snill og grei, så ordnar alt seg til det beste. Men du har vel høyrte om han som ville klappe hoggormen, Stangeby??

Stangeby synes og det er trist å lesa NN, men det burde vera klårt at når realitetane syner ei mengd groteske overgrep mot lett sårbare økosystem, då er det ikkje bare rett, men naudsynt å informere om situasjonen. Motsetningane mellom profittthunger i industrivekstsamfunnet og arbeidet for å oppretthalde balanse og stabilitet i våre økosystem, er større og klårare enn nokon gong i historia. Me vann ikkje fram utan å setja hardt mot hardt.

Til slutt vil eg sei at Stangeby si meiningsytring virka ettermåten bra, redaktøren slapp å henge han ut.

Halvard Kaassa

Nye, grove inngrep i Vassfaret

Konfrontasjonen skogsdrift/verneinteresser synes å være det største problem i spørsmålet om vern av Vassfaret. Edvard Elsrud gir oss i sin bok om Vassfarbjørnen et hint om holdningen hos skogeierne: Hvis disse ikke får drive «intensivt skogbruk» i dalføret, må man regne med hevnaksjoner hvor bjørnestammen utryddes ved krypterteri.

Alle som måtte være i tvil om hva som menes med «intensivt skogbruk» har atter en glimrende anledning til å se et eksempel på dette. Nylig er det

anlagt brede skogsbilveier som slynger seg opp lia under Hansesprang og Hangen. Best inntrykk av hærverket får man formodentlig fra Vesleffjell eller Dythol, for dette er hærverk i en dal som det knytter seg sterke verneinteresser til. Det er også hærverk fordi det er mulig å drive ut tømmer uten disse skjemmende inngrep.

Så sant dette er innledningen til en ny æra i Vassfaret hvor profittinteressene får fortsette å skalte og valte som de vil, er det bare kort tid igjen før hele dalføret er grimet opp av et nett anleggsveier i alle fjellsider. De som måtte mene at der er noe å verne i Vassfaret, må våkne opp!

Adolph Denis Horn

Naturvern og partipolitikk

Inger Heiberg, du har en tro på at naturvernet bare kan vinne frem gjennom de store partiene, og da særlig Arbeiderpartiet. Hvorledes kan du tro noe slikt etter dette partiets siste landsmøte? Der ble det uttrykkelig slått fast at man ønsker å satse på energiutbygging, kraftkrevende industri og forsert oljeboring i våre sårbare havområder, uten at noen tok til motmæle. Dette synet er rotfestet hos partiets tillitsmenn rundt i kommuner, fylker og på Stortingsplan.

Du sier at et politisk parti er som et hjem for mennesker, man bryter ikke så lett opp og går andre steder hen. Det kan være riktig, – for dem som arbeider aktivt innenfor partiet. Men velgermassen er troløs. Høyre har i løpet av ganske kort tid nesten fordoblet sitt stemmetall. Velgerne er i virkeligheten mer mobile enn det man kan få inntrykk av ved å studere gallup og statistikk, fordi velgerne går i kryssende retninger.

Nei, risen som ikke har noe hjerte

og hjerne men bare tenker pengesekk og bruker datamskin, – som du billedlig beskriver – han kan man ikke bekjempe med overtalelser og kompromisser innen de store partiene. Slike forsøk preller av innen det idylliske samhold i parti-hjemmet.

Det eneste språk risen vil forstå er en skikkelig konfrontasjon med andre parti-hjem hvor en slik rise ikke finnes eller ingen makt har. Da vil han få et skudd for baugen, våkne opp fra sin selvgodhet eller falle død og maktesløs til jorden.

Den dagen naturvernerne kan samle seg til opposisjon bak de eller det partiet som konsekvent går inn for vern, vil risen oppdage at han er på defensiven. Han vil forstå at vi mennesker mener alvorlig og kompromissløst at vi vil verne.

Man skal ikke forvente at vernevennlige koryfeer innen H og Ap vil snu partiet ryggen i frustrasjon. Det er utrolig hva man kan tåle av sine egne. Etter landsmøtene, – det ene etter det andre –, står de vernevennlige frem og sier seg fornøyd med resultatet, tross for at de til dags dato ikke har fått vernet det fnugg eller fått konsens for sine meninger. Det eneste de har bidratt med er en partipolitisk splittelse av naturvernere, fordi de har spilt alibiets rolle.

Verneinteresserte må nå vise sin tålmodighet og bruke sin demokratiske rett til å si fra at vi støtter de/det partiet som i konkrete avgjørelser går inn for vern. Slik kan vi bekjempe risen. Det skal ikke store svingninger til på velger-gallupen før risen skjelder i buksene eller slår seg på brystet. Sterkere er han ikke.

Inger Friis

Spørsmål til Carl Jacob Rørvik

1. Hvem utpeker de vitenskapsmenn som skal sitte i IWC's vitenskapslige komité?
2. Er havforskning en vitenskapsgren hvor det ikke eksisterer fraksjoner, leire eller retninger som er innbyrdes uenige? I tilfelle er det den eneste vitenskapsgren med en slik rørende enighet.
3. Flere av verdens ledende vitenskapsmenn har tatt feil så det suser.

F.eks. trodde den store naturvitenskapsmann Vilhelm Bjerknes på «verdensæterens» eksistens 30 år etter at de aller fleste andre hadde funnet ut at den ikke eksisterte. Listen over ledende vitenskapsmenns feiltakelser er lang som en ulykke, er Rørvik aldri redd for at han og hans kolleger kan komme til å forlenge den?

4. Hvis en havforsker mente at hvalene var så høyt utviklete dyr at menneskene ikke hadde moralsk rett til å beskatte dem, hva ville hans sjanser være for å bli utnevnt til medlem av IWC's vitenskapelige komité?
5. Hvorfor ble vitenskapsmennene sittende i IWC-komiteen i 50-årene dersom man ikke hørte på dem?
6. Hva er godtgjørelsen for å sitte i IWC-komiteen? Jeg ønsker ikke å få vite at det skjer etter regler, men beløp, myntsort og beskatningsforhold. Helst ville jeg også vite hva den kunne beløpe seg til i 50-årene.

Dag Tangen

Positiv og negativ energipolitikk

Under tittelen «En tre dager lang sirkusforestilling» (sic!) har Polyteknisk Revys februarnummer en omtale av «Energia '79». I denne forekommer det en sælsom uttalelse: «Hertil bemerkes det typiske i at dagens politiske situasjon resulterer i at de største bevilgninger går til energisparing, nemlig det *negative* moment, mens det positive – det å fremskaffe energi, blir lavere prioritert (på de enkelte områder).»

Mange vil vel sette et spørsmålstegn ved riktigheten av denne påstand, spesielt dersom man ser saken under en noget lengere synsvinkel, for her er det mange unnlater som bør tas igjen. Dette skal jeg imidlertid la ligge her.

Derimot vil jeg sette fingeren på den underlige oppfatning av begrepene «positivt» og «negativt». Hvorfor skal det være mere positivt å skape energi enn å spare den? Fra en rent teknisk og økonomisk synsvinkel må det jo være like fordelaktig å spare en kwh som å skape den, dersom prisen og nytten blir den samme.

Enda mere misvisende blir denne vurdering av positivt/negativt dersom man kan spare penger på å økonomisere med energi. Og at det er tilfelle har vi sett mange eksempler på, ikke minst i tallrike artikler i Teknisk Ukeblad.

Såvidt den rent teknisk/økonomiske vurdering. I tillegg kommer den økologiske. Å spare olje er positivt. Å unngå luftforurensning er positivt. Å verne våre vassdrag er positivt. Og endelig den estetiske. Lange overføringsledninger og tørrlagte vassdrag er ikke noe å trakte etter, når målet kan nås på andre måter. Selv om energisparing skulle koste noe mer enn energiproduksjon, fra en rent teknisk/økonomisk synsvinkel, er de økologiske og estetiske gevinster også noe som må tas med i regnestykket, selv om de er vanskeligere å kvantifisere.

Ingen eier artene

Øverst side 39 i det utmerkede heftet 2, 1979, har det sneket seg inn en eiddommelig setning som vel ingen alvorlig står inne for: «Jordens artsrikdom er menneskets felleseie». Ingen art *eier* andre arter.

Livsvilkårene for Norges arter angår hele menneskeheten, ikke bare innbyggerne i Norge. Kanskje er det noe slikt som er ment.

Stortinget og andre institusjoner i Norge har et større ansvar for inngrep i disse livsvilkår enn tilsvarende institusjoner i andre land. Men de har ingen disposisjonsrett over livsformene i Norge like så lite som de eier Norges land. Ødeleggelsen av fosser i Norge har vakt harme i utlandet fordi det røper uvitenhet om at vi er ansvarlige internasjonalt. Vi eier like lite våre fosser som vi eier våre venner.

Arne Næss

Ut av Naturvernforbundet

Jeg har alltid vært selv en meget stor bruker av naturen og jeg omgås mange mennesker som også er det. Jeg tror ikke det er mange som ferdes i skog og mark mer enn det jeg gjør, kanskje en 2–3 timer daglig hele året

rundt, og dette bare på fritid. Det er klart at gjennom slik aktivitet får man et meget nært forhold til naturen og blir en beskytter av denne og de som «bor» her. Derfor meldte jeg meg inn i deres forening for en tid tilbake for om mulig å gjøre en innsats også på det plan.

Siste uke 4/3–11/3 var det en representant fra deres/min forening i «Hverdagen» på radio. Ukategorisk slo denne person fast at orienteringsløp er en stor fare for rovfuglbiotoper. «Hvis det passerer et 200–300 tals mennesker forbi det samme reiret, kan det medføre store skader», sa vedkommende. Ja, jeg er helt enig, men hvor ofte skjer dette. I denne perioden på våren arrangeres det kanskje 2–3 løp i denne størrelsesorden (at 200–300 passerer akkurat på samme sted) på 1/20 promille av Norges skogareal. At ikke naturvernfolk dog kan se den enorme rekreasjonsverdien orienteringssporten gir tusener av mennesker, mennesker som i aller høyeste grad er naturelskere, og dette opp mot at den *eventuelt* kan ødelegge litt, ja da synes jeg man trår langt over streken. Og det *lille* man *kan* ødelegge, er også en meget liten prosent/promille av antall rovfugl i dette land.

Jeg hverken kan eller vil bli i deres forening når jeg vet at representanter fra dere kan gi en så *usakelig* informasjon gjennom massemediene.

Jeg har mange venner også innen orienteringssporten som er medlemmer av Norges Naturvernforbund, og har ikke disse hørt dette, så vil de få vite det. Jeg regner med å få samtlige til å gjøre som meg selv, nemlig å melde seg ut.

Med naturhilsen fra et tidligere skuffet medlem.

Jarle Sundelin

Si din
mening i
«NORSK NATUR»!

VASSDRAGSVERN FRA SØR TIL NORD

SALT-FJELLET

Formål:

Folkeaksjonen Spar Saltfjellet er en uavhengig, tverrpolitisk aksjon som har til formål å arbeide for vern av natur og vassdrag i Saltfjell/Svartisområdet.

Aksjonen går på bakgrunn av dokumenterte verneverdier inn for varig vern av de vassdrag og fjellområder som omfattes av NVEs prosjekter Nord-Rana, Saltdal og Beiarn. Aksjonen vil påvirke alle politiske organer til å utsette å gjøre vedtak om eventuell realisering av kraftutbyggingsprosjektene Storglomfjord og Mel-fjord før en har:

- dokumentert de reelle kraftbehov
- utredet anvendelsen av kraften
- undersøkt de tydelige indikasjoner for vannkraftreguleringens virkninger på livet i havet og utredet konsekvensene for primærnæringene.

Aksjonen går inn for at de høyt verneverdige og sentrale deler av Saltfjell-Svartisområdet gis varig vern etter naturvernloven og at verneområdet minst må omfatte deler av Svartisen, deler av Blakkådalen, Bogvatnet, Stormdalen, Tespdalen, Bjøllådalen, Rebbervagge, Kvitbergvatn og Kjemåvatn.

Organisasjon

Aksjonen består av en lokal aksjonsgruppe innen hver kommune. Hver gruppe er basert på medlemskap av

personer og/eller organisasjoner og velger fritt sin oppbygging.

Kontaktmøtet er aksjonens øverste myndighet. På ordinært kontaktmøte skal velges aksjonsledelse bestående av 5 medlemmer, herav ett fra Norland Naturvernforening. Kontaktmøtet velger formann.

Kontakt: Oscar Berg, Postboks 250 – 8001 Bodø.

ALTA/KATO-KEINO

Formål:

1. Aksjonens formål er å arbeide mot all vannkraftutbygging av Alta-Kautokeinovassdraget gjennom:
 - a. Innsamling og spredning av opplysningsmateriale mot utbygging.
 - b. Opplysningsaksjoner og stands, og ellers arbeide for å fremme motstandernes argumenter og demonstrere den lokale motstanden mot utbyggingen. Demonstrasjoner og større aksjonsformer avgjøres av medlemsmøte med alminnelig flertall.
2. Aksjonen kan vedta å støtte andre aksjoner der befolkningen har gått imot vannkraftutbygging som truer nærings-, natur- og nærmiljø.

Organisasjonen

Aksjonen ledes av et styre på minst 4 personer. Medlemsmøtet er Folkeaksjonens høyeste organ. Lokale steds-

grupper av Folkeaksjonen opprettes der dette er naturlig.

Viktige aksjonsvedtak:

Den 16. januar 1978 vedtok Folkeaksjonen i folkemøte der ca. 250 deltok å gå til sivil ulydighet om nødvendig for å stanse Alta-utbyggingen. Vedtaket var enstemmig.

Formann:

Ruth Rye Josefsen – Alta.

Tlf. 084/37698.

Sekretær:

Tore Bongo, Alta. Tlf. 084/37947.

GAULAR-VASSDRAGET

Formål:

Informasjonskomitéen for Gaularvassdraget arbeider for vern av Gaularvassdraget og sier nei til de fremlagte planene for utbygging av vassdraget. Komitéens viktigste oppgave er å skape en opinion mot de fremlagte planene.

Organisasjon

Informasjonskomitéen for Gaularvassdraget er tverrpolitisk sammensatt med tilslutning av bygdefolk langs alle deler av vassdraget og fjorden. Informasjonskomitéen har opprettet lokalgrupper som har ansvaret for å legge til rette medlemsaksjoner, møter m.m. Organisasjonen er åpen for medlemskap. Komitéen ledes av et styre på 8 og et arbeidsutvalg på 3 personer.

Formann: Trygve Mjell, 6830 Sande i Sunnfjord, tlf. 057/22144.

TOVDALS- VASS- DRAGET

Formål:

Verneutvalget har som hovedmålsetting, i samarbeid med de foreningene utvalget har gått ut ifra, å verne Tovdalsvassdraget som ble opprettet mars 1977. Utvalget ble reorganisert august 1978 og har nå 5 faste medlemmer og et tilsvarende antall underutvalg med spesielle arbeidsfelt innen:

- næringsinteresser
- lokal/kommuneforhold
- vitenskapelige interesser
- vassdragsfaglige forhold og
- friluftinteresser

Det er utarbeidet et 52 siders hefte «Tovdalsvassdraget et nasjonalt ansvar å bevare det uberørt».

Formann: Anders Fossli, Longum, 4800 Arendal, tlf.: 041/22694.

RAUMA/ ULVÅA

Formål:

Vern av Rauma/Ulvåa og fjellområdene i Nord-Ottadalen.

Organisasjon

Fellesutvalget er støttet av grunneiere og organisasjoner. Hele 16 organisasjoner i Møre og Romsdal står tilsluttet aksjonen. Utvalget har lagt særlig stort arbeid i informasjon overfor politikere. Dette har særlig kommet til uttrykk i fylkesting vedtak om ikke å sende inn konsesjonssøknad om utbygging av Rauma/Ulvåa. Ikke dessto mindre neglisjerer Møre og Romsdal Kraftlag dette vedtaket og forbereder innsending av søknaden. Det hører til historien at Møre og Romsdal Kraftlag er et fylkeskommunalt kraftlag. Fellesutvalget arbeider nå med utgivelse av et hefte om Rauma/Ulvåa.

Kontakt: Bjørn Kylling – Romsdalsvn. 40 – 6300 Åndalsnes, tlf.: 072/21441.

GJENGEDAL/ NAUSTDAL

Formål:

Vern av Gjengedal/Naustdalområdet mot regulering av vassdraget og andre tekniske inngrep som kan ødelegge naturen og miljøet i området, og den verdien det har for grunneiere og andre interesser. Vernerne går inn for en langsiktig forvaltning av de ressursene området utgjør for alle interesser. Som viktig del av formålet mener Vernerne at det må arbeides for at samfunnet kan fungere uten at energiforbruket øker.

Organisasjon

Vernerne ble stiftet 18. februar 1975. På noen få dager var medlems-tallet kommet opp i ca. 200. Vernerne fikk en bred geografisk, politisk og yrkesmessig sammensetting alt fra stiftelsen. Organisasjonen ledes av et styre og legger stor vekt på å opptre tverrpolitisk.

Formann: Anton Gloppestad, 6860 Sandane.

FORRA

Aksjon vern Forra er en helt nystiftet aksjon. Den markerte sin begynnelse med Forra-marsjen den 19. august i år. I marsj-brosjyren fra aksjonen heter det at Forra er et av landets mest verneverdige vassdrag. Kraftutbygning vil tørrlegge Forradalen. Stjørdalsvassdraget hører med blant landets beste lakseelver. Forra-området er med på flere nasjonale og internasjonale verneplaner. Aksjon vern Forra er en tverrpolitisk organisasjon med formål å arbeide for varig vern av Forravassdraget mot kraftutbygging, heter det i brosjyren. Organisasjonen baserer seg på personlig medlemskap

og vil bl.a. ved å drive underskriftskampanje vise myndighetene at vi er mange som vil verne Forra. Forrasaken har fått en svært skjev behandling i de vanlige organer, understrekes det i brosjyren. Som eksempel kan nevnes at hovedstyret i NVE i sin innstilling har underslått at Stjørdal kommune har gått inn for 10-års vern, mens det nevnes at Levanger og Verdal har gått inn for konsesjonsbehandling. Aksjon Vern Forra vil bli en nødvendig motvekt mot taktisk virksomhet fra politikere og myndigheter for å kunne bygge ut Forra. Vi skal sørge for at verneargumentene ikke blir stukket under en stol, sies det i introduksjonsbrosjyren fra Aksjon vern Forra.

Formann: Arne Moksnes – 7500 Stjørdal, tlf. 076/95 070.

GRØVU

Formål:

Grøvugruppa er et tverrpolitisk lag startet av folk som ønsker at vannet også i fremtiden skal få renne fritt i Grøvu, Reppa, Skiråa, Lindøla og Geitåa. Gruppa arbeider med å få fram informasjon om hvorfor vassdraget er verneverdig og om de virkninger en utbygging vil føre til. Aksjon varig vern av Grøvu vil følge med i planlegging av utbyggingen og energipolitikken på distrikts- og landsplan foruten å søke samarbeid med andre i kampen om de siste vassdragene.

Organisasjon:

Et styre valgt av årsmøtet leder arbeidet. Aksjonen er åpen for medlemskap. Aksjonen arbeider for å gjøre organisasjonen kjent på lokalplanet, samarbeide med andre organisasjoner med liknende formål, holde kontakt og være representert der viktige ting foregår i naturvernarbeidet. Styret har hatt 4 ordinære styremøter med et utvidet møte i påskehelga.

Formann: Tor Helge Gravem – Auragt. 3 – 6600 Sundalsøra.

VEFSNA

Formål:

Aksjonen skal samle interesserte til vern av Vefsnavassdraget på næringsøkonomisk, politisk, sosialt eller naturvernmessig grunnlag.

– Aksjonen skal samordne og føre fram de forskjellige verneinteressene som knytter seg til Vefsnavassdraget, være et talerør for den samlede motstanden mot denne reguleringa. – Aksjonsarbeidet skal drives på flest mulig arbeidsområder, eksempelvis ved opplysningsvirksomhet som skriving av artikler og løpesedler, møtevirksomhet og stand. En må også søke å knytte til seg moteekspertise.

– Aksjonen må forsøke å påvirke de politiske myndigheter til å bevilge midler til å få gjennomført ei alternativ utgreiing, om hvilke muligheter planområdene har til ressursutnytting uten kraftutbygging.

Aksjonen er partipolitisk ubundet. Øverste organ i aksjonen er styret. Dette er sammensatt av 1 person fra hvert av de tilknyttede lag/organisa-

sjoner. Enkeltpersoner kan tegne støttemedlemskap. Aksjon skal kunne ta kontakt med likesinnede aksjongrupper i andre deler av landet dersom dette samarbeidet kan fremme arbeidsprogrammets målsetting. De fleste politiske partier, næringsorganisasjoner og ungdomslag i Grane, Hattfjelldal og Vefsn kommuner er knyttet til Aksjon for vern av Vefsn.

Formann: Leif Elsvatn, 8690 Hattfjelldal.

ØVRE ORKLA

Aksjonsgruppe for Øvre Orkla
v/Marta Nergård, 2592 Kvikne, tlf.: (063/61 100) – linje 3477.

Arbeidsområde: innerdalen. Jfr. også Innerdalsaksjonen i sommer arrangert av Aksjonsgruppa for Øvre Orkla, Sør-Trøndelag Naturvern, Økopolitisk Samarbeidsring, Vår Verden og Aksjon Bygde-Norge der man ønsket å markere Innerdalen som næringsområde og «grønn bedrift» i forhold til vassdragsutbyggingen som er nær forestående.

Sigmund Kvaløy sier i felles rede-gjørelse om Innerdals-aksjonen at den

sees på som en «grønn streik» og et forsøk på å si nei til en tvangsmessig nedleggelse av *bedriften Innerdalen*.

En bedrift som alltid har fungert godt, og som vi vet ville kunne gå enda bedre i fremtiden. Innerdalsaksjonen mener at all aktivitet fra folk i Innerdalen, direkte tilknyttet reguleringen av Øvre Orkla, vil bli oppfattet som nært beslektet med streikebryteri.

ETNA/ DOKKA

Land Naturvernlag ble stiftet 10. mars 1978 og er et lokal lag av Oppland Naturvern. Styret består av 8 medlemmer og formann er Einar Rudi, Dokka. Ansvarlig for vassdragsvernesaker er: Bjørn Høitomt, Toka.

Laget vil ved hjelp av avisartikler, brosjyremateriell og møtevirksomhet arbeide for en bevaring av Etna-Dokka vassdraget.

I tillegg til ovennevnte vassdragsaksjoner arbeidet det også aktivt gjennom følgende organisasjoner:

Oppland Naturvern v/Fredrik Heitkøtter, 2637 Hunder, tlf.: 062/74118.

Arbeidsområde: Jotunheimen/Breheimen-utbyggingen.

NATURVERNTANKER I GAMMEL TID

I «Norsk Natur» nr. 3 1979 innleder Kåre Elgmork en artikkel om naturvern slik:

– «Naturvern og naturverntanken er av relativt ny dato og gjør seg for alvor gjeldende i vårt århundre».

Alt er relativt. Tenker en på jordens biologiske historie, er det vel dekning for påstanden. Regner en derimot med historisk/kulturhistorisk tid, forholder det seg annerledes.

Faktum er at naturverntanken som sådan er av meget gammel dato – også i vårt land. Det har vært en slapp periode i denne sektor de siste århundrer (en konse-

kvens av merkantilisme og liberalisme), med en markant reaksjon i vår tid.

Magnus Lagabøters landslov (1276) har mange naturvernbestemmelser. Den bygger på eldre norsk lovverk og lanserer lite som er helt nytt. Noen eksempler fra loven:

Kap. 9. Hvordan jorden skal gjødesles.

Men av jorden skal en fjerdedel legges i trod (brak). ---

Kap. 48. Om lakseelver ---

--- Vand skal rende slik som det har rendt fra gammel tid; ingen mand lede det av ---

--- Men overalt hvor folk eier lakseelv --- gjøre det saaledes, at fiskene kan gaa opp --- ti Guds gave skal gange til fjelds som til fjære, som den vil. ---

Kap. 60. Om elgveide.

--- Alle elgsdyr skal ha fred for dem, som løper på ski, ---

--- Denne fredning skal gjelde over hele dette lagsogn og så langt øst, som Norges kongerike står.

Men, naturverntanken er adskil- lig eldre enn dette. Den kinesiske filosof Meng Tzu (ca. 370–290 f. Kr.) omtaler naturvern – «conservation of natural resources» (The Book of Mencius) – sammen med andre dagsaktuelle tema i vår tid, som velferd for eldre og uføre. Også Meng Tzu refererer til andre/eldre kilder.

Det er således ikke først i vår tid at man har tenkt naturvern. Det viktigste er imidlertid at noe gjøres og hva som nå gjøres på dette felt.

O.M. Jørgensen

Natur- kalenderen

1980 —
er klar til
utsen-
delse
Bestill
den nå

BÅDE BOK OG PLAKAT!

«Energi, miljø og samfunn» foreligger nå i ny, omarbeidet og ajourført utgave. Pris kr. 60,-. — Morten M. Kristiansens fargeglade illustrasjon på bokomslaget er også trykt som plakat i format 60 x 90 cm. — Plakaten «Vassdragsvern» koster kr. 30,-.

Dette er en bok som peker på
alvoret i energi- og ressursproblemene
— nasjonalt og globalt —
en bok for dem som leter etter
en løsning på energispørsmålene:

- Er det riktig å satse på fortsatt storforbruk — eller ønsker vi en alternativ ressurspolitikk?
- Atomkraft — en snarvei til lykken? Eller en blindgate for menneskeheten?
- Kan energioptimalisering sette bom for fortsatt vannkraft-utbygging?
- Er solenergi, vind- og bølgekraft alternativer til atomkraft og oljekraft?

Energi, miljø og samfunn — en håndbok spekket med data og nøktern diskusjon — fyldigere enn noen annen publisasjon på norsk — vil vise vei i energidebatten.

1990

1985

1979

ENERGI, MILJØ OG SAMFUNN

Aschehoug

Norges
Naturvernforbund red.

AKSJON ROVFUGL GIR RESULTATER:

Det er i skrivende stund, siste helg i juli, noe for tidlig å si noe om vårens ulovligheter i forbindelse med rovfugl og uglereir. Men det ser ut til å ha vært roligere enn tidligere, unntatt på det «stille Sørlandet». Der har det vært flere reirplyndringer i våres, og omsetning av fredet vilt. I motsetning til resten av landet er det her nordmenn som står for denne ulovlige virksomheten.

Aksjon Rovfugl har anmeldt flere personer til politiet og sakene er under etterforskning.

Aksjonen samler nå inn opplysninger om reirplyndringer og om antatte eller forsøkte reirplyndringer rundt i landet de siste årene. I første omgang har vi henvendt oss til oppsynsmenn og andre som har spesielt med enkelte områder å gjøre. Men også andre, f.eks. amatørornitologer, har bidratt med viktige opplysninger.

Alle opplysningene samles og systematiseres. Bl.a. brukes de til å oppklare hvor vidt episodene er tilfeldige eller systematiske foreteelser. F.eks. kan nevnes at informasjon vi har samlet om eggrov i Finnmark i 1973 nå er viktig for en rettsak i Wien mot en Østeriker som ble tatt der i vinter med flere tusen egg i leiligheten.

Små episoder i Norge kan altså få større betydning enn vi på forhånd aner. Og takket være et stadig bedre internasjonalt samarbeide kommer opplysningene bedre til nytte. Vi kan ikke nekte folk å ferdes i naturen, men når enkelte viser spesiell interesse for sjeldne lokaliteter, f.eks. for det ene av en håndfull reir til en rovfuglart i Norge, bør Aksjon Rovfugl få beskjed om dette.

FAMILIEMEDLEMS- SKAP

Vi er mange tusen «hovedmedlemmer», men ikke så mange familie-medlemmer i Norges Naturvernforbund.

For å si det enkelt:

- Familiemedlemskapet koster i dag bare kr. 10,- og kan tegnes for ektefelle og hjemmeværende barn under 25 år.
- Hvis hovedmedlemmer med ektefelle og/eller barn gikk inn for å få disse med i Naturvernforbundet, kan man tenke seg hvilken medlemsøkning vi ville få...
- Det er viktig å bli mange.

Naturvernforbundets styrke kan på en måte måles i medlemstallet.

I dag er vi i fremste rekke når sentrale naturvernsspørsmål diskuteres, og det at vi er mange styrker vår stilling.

Jeg håper jeg har klart å få fram betydningen av familiemedlemskap, slik at vi i tiden framover kan hilse stadig flere familie-medlemmer velkomne i Norges Naturvernforbund.

Per Valsø
org.sekr.

... nå også som stoffmerke!
Diameter 7.5 cm
Brodert i to grønnfarger
Pris pr. stk. kr. 10,-.
Bestillingskupong side 126

Natur~ kalenderen 1979

- det nye årets månedskalender
- utgitt av Norges Naturvernforbund.
- 13 gnistrende fargefotos fra norsk natur.
- Totalformat (med kalendarium) 30 x 40 cm, bildeformat 30 x 30 cm.
- Noen bedre julehilsen til venner i inn- og utland? Ett år i norsk natur for kr. 38,—, og samtidig støtter de naturvernarbeidet.
- Leveres i solid kartong som sikrer at kalenderen kommer helskinnet fram — hvor som helst på kloden.
- Bruk gjerne bestillingskupongen på side 126.

Med dette slagordet skal
«AKSJON ROVFUGL»
nå intensiveres

Til tross for at alle
rovfulger og ugler er
fredet etter norsk lov
trues de fortsatt av

- uvitenhet
- miljøgifter
- falkonerer
- samlere

og av stadige innhogg
i våre naturområder.

**STØTT «AKSJON
ROVFUGL»**

– kjøp merker!

Nytt klebemerke (5 cm),

sett à 5 stk. kr. 10,-.

Nytt stoffmerke (8 cm) kr. 10,-.

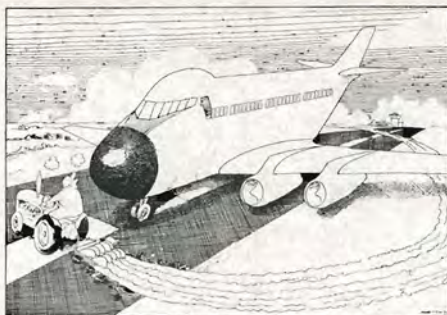
Bruk bestillingskupongen
side 126

«Litteratur om natur»

I 1972 utkom Bredo Berntsens
«Litteratur om natur» – en anno-
tert naturvern bibliografi. Siden
den gangen har det vært en
økende strøm av naturvernlitte-
ratur, og nå foreligger et supple-
ment for perioden 1972–1977.

**Bredo Berntsen: «Litteratur om
natur» – supplement 1972–1977.**

Format A5. 86 sider.
Pris kr. 15,-.

«Ringene sluttet»

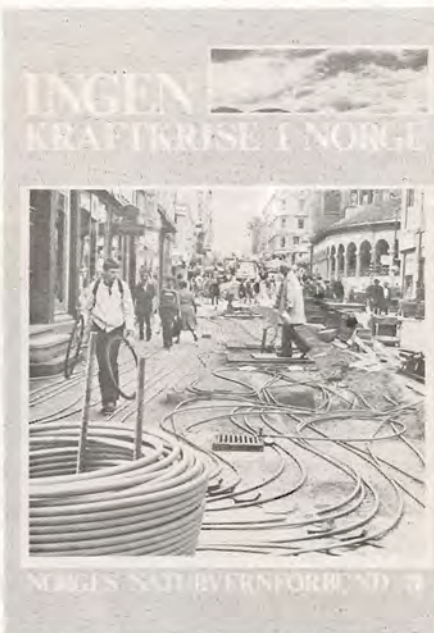
MORTEN

M. KRISTIANSEN

har for vane å uttrykke seg

«KORT OG GODT»

og siste nytt er at han også
uttrykker seg på prospekt-
kort. På 9 forskjellige kort
belyser han en del natur- og
miljøvernproblemer, og du
får kjøpt hele serie for **kr.
10,-.**

Ny publikasjon fra Norges Natur-
vernforbund – med det viktigste du
trenger å vite i debatten. 24 sider –
format 18 x 24 cm – **Pris kr. 10,-.**

De fem store

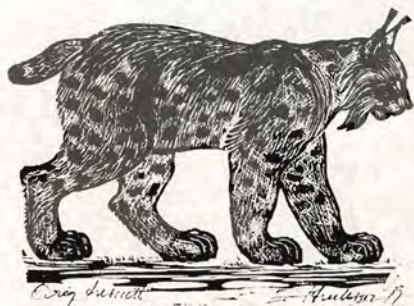
– nå i tresnitt av Eivind Struksnes.
Velg mellom bjørn, ulv, jerv, gaupe
og oter – eller kjøp alle.

Farge rustbrun på hvitt.

Format ca. 20 x 25 cm.

Pris pr. stk. kr. 35,-.

Pris for hele serien –
5 stk. kr. 150,-.

Vassdragsvern!

Plakat «Vassdragsvern» tegnet i fire farger av Morten M. Kristiansen. Et muntret uttrykk for vassdragenes mange funksjoner i menneskets miljø med vassdragsutbyggeren som lyslukker.

Format: 60 x 90 cm. – Pris kr. 30,-.

Og glem
ikke

Natur- kalenderen

1980-utgaven
foreligger
nå!

Olje eller fisk?

Aksjonsplakat fra «Alternativ oljedebatt». Tegnet av Rune J. Andersson. Firefargetrykk. Format 50 x 50 cm. Pris kr. 15,-.

BRUSHANE- LEIK PÅ VÅRMYRA

Fargelitografi av
Vivian Zahl Olsen

Opplag: 250 eks. (nummererte
og signerte)

Format: 60 x 40 cm

PRIS: kr. 300,-

Brushanen er en typisk våtmarksfugl. Den hekker over hele landet på våt gressmyr, særlig i fjelltrakter. Farger og mønstre i hannens prektige krave varierer fra individ til individ. Og som nesten alltid i dyrelivet har hunnen ingen fargemessige fortrinn. Brushanen overvintrer i mellom-Afrika og er til og med observert så langt syd som til Kappstaden.

Ny refleks...

med vaksom ugle i brunt på gul bunn, har en diameter på 6,5 cm og koster kr. 20,- for et sett à 5 stk.

NÅ KAN DU PYNTE DEG

– eller bilen eller båten eller barnevognen eller bag'en eller ryggsekken eller sykkelen eller postkassen eller hva som helst med forbundets emblem. *Klebermerker (stickers)* selges i sett à 4 stk. (2 stk. i glatt vinyl 8,5 cm diameter, 2 stk. i satin cloth 3,8 cm) trykt i grønt og brunt kr. 10,-.

MEDLEMSNÅLEN

med Forbundets emblem i to utgaver – begge i format 9 x 9 mm. I forgylt sølv kr. 20,- i nysølv kr. 10,-

VEGGPRYD?

Naturvernforbundets fotoplakater i firefar-
getrykk og stort for-
mat (vel 60 x 90 cm)
venter på en plass
på din vegg. Moti-
vene er «Svale-
stjert», «Perleugle»,
«Rådyrkalv» og
«Fjellbakkestjerne».
Du finner dem i mi-
niatyr til venstre.

Pris pr. stk. kr. 20,-.

ULF HAFSTEN:

Naturvernets århundre

Når fikk du sist så mye naturvern for 14 kroner? En bok til å bruke!

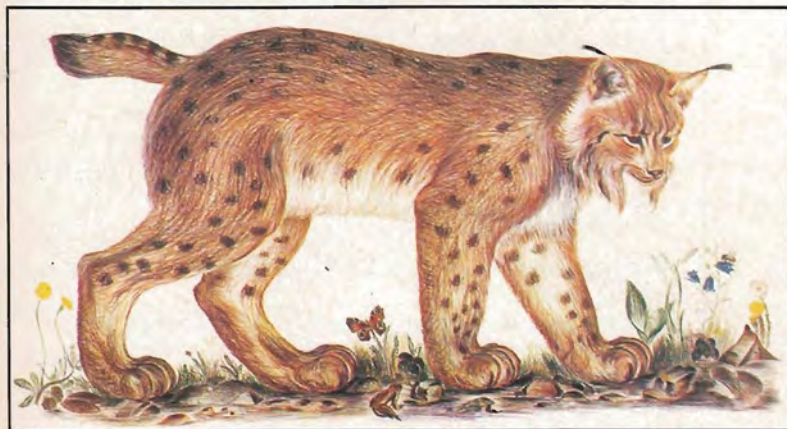
BREDO BERNTSEN:

Naturvernets historie i Norge

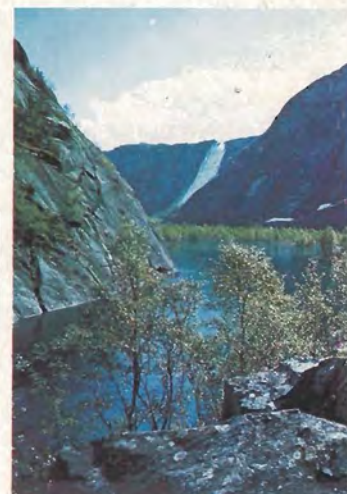
Grøndahl og Søn Forlag i samarbeid med Norges Naturvernforbund.

Er du en av dem som ennå ikke vet riktig alt om naturvern i Norge? Da anbefaler vi denne, til medlemspris kr. 65,-.

EN FULLT UTVOKST GAUPE

– Nordens store katt i
full størrelse – plakat-
format 125 x 83 cm –
tegnet av Eivind Struks-
nes – for kr. 50,-.

NASJONAL- PARKENE

I denne prospektkortserien pre-
senteres 9 av våre nasjonalparker
– (Øvre Dividal, Ånderdalen,
Rago, Børgefjell, Dovrefjell, Ron-
dane, Femundsmarka, Gutulia og
Ormtjernkampen). Vanlig kort-
format.

Kortene selges ikke enkeltvis.

Pris pr. serie à 9 forskjellige kort
kr. 12,-.

Stikk innom, ta en telefon, send et kort, eller bruk bestillingskupongen på side 126

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:

Samlet kjøp for inntil kr. 15,-, gebyr kr. 2,-	
Samlet kjøp for inntil kr. 40,-, gebyr kr. 4,-	
Samlet kjøp for over kr. 40,-, gebyr kr. 6,-	
... eks. «Naturkalenderen 1980» à kr. 38,-	tils. kr.
... eks. «Energi, miljø og samfunn» à kr. 60,-	tils. kr.
... eks. Plakat «Vassdragsvern» — av Morten M. Kristiansen à kr. 30,-	tils. kr.
... eks. Bredo Berntsen: «Litteratur om natur» — supplement à kr. 15,-	tils. kr.
... eks. Bjørn, tresnitt E. Struksnes à kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Ulv, tresnitt E. Struksnes à kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Gaupe, tresnitt E. Struksnes à kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Jerv, tresnitt E. Struksnes à kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Oter, tresnitt E. Struksnes à kr. 35,-	tils. kr.
... sett à 5 tresnitt (bjørn, ulv, jerv, gaupe og oter) à kr. 150,-	tils. kr.
... eks. Stoffmerke «Aksjon Rovfugl» à kr. 10,-	tils. kr.
... sett à 5 stk. klebemerker «Aksjon Rovfugl» à kr. 10,-	tils. kr.
... eks. «Den korte sannhet» à kr. 28,-	tils. kr.
... eks. «Etter oss» à kr. 18,-	tils. kr.
... eks. «Brushaneleik» litografi av Vivian Zahl Olsen à kr. 300,-	tils. kr.
... eks. plakat «Gaupe» (Eivind Struksnes) à kr. 50,-	tils. kr.
... Helge Solheim: «Olje eller fisk» à kr. 24,-	tils. kr.
... eks. plakat «Olje eller fisk» (Rune Andersson) à kr. 15,-	tils. kr.
... eks. Prospektkortserie «Kort og godt» (Morten M. Kristiansen) à kr. 10,-	tils. kr.
... eks. Prospektkortserie «Nasjonalparker» à kr. 12,-	tils. kr.
... eks. plakat «Fjellbakkestjerne» à kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Svalestjert» à kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Perleugle» à kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Rådyrkalv» à kr. 20,-	tils. kr.
... eks. «Ingen kraftkrise i Norge» à kr. 10,-	tils. kr.
... eks. U. Hafsten: «Naturvernets århundre» à kr. 14,-	tils. kr.
... eks. M. Segnestam «Den første naturboka» à kr. 10,-	tils. kr.
... eks. P. Skog: «Økologi» à kr. 15,-	tils. kr.
... eks. Ø. Dalland: «Finnmarksvidda for hvem?» à kr. 5,-	tils. kr.
... eks. Oddvar Skre: «Sur nedbør» à kr. 13,-	tils. kr.
... eks. Bredo Berntsen «Litteratur om natur» à kr. 5,-	tils. kr.
... eks. Bredo Berntsen «Naturvernets historie i Norge» à kr. 65,-	tils. kr.
... eks. A.-I. Jensen «Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet» à kr. 20,-	tils. kr.
... eks. «Dei siste vassdrag» à kr. 15,-	tils. kr.
... eks. Stoffmerke Norges Naturvernforbund à kr. 10,-	tils. kr.
... eks. à 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg» à kr. 18,-	tils. kr.
... sett à 5 stk. sy-på-refleks «rund» à kr. 20,- pr sett	tils. kr.
... sett à 4 stk. klebemerket (stickers) «Du sløtte tid» à kr. 10,- pr sett	tils. kr.
... eks. medlemsnål i sølv à kr. 10,-	tils. kr.
... eks. medlemsnål i gull à kr. 20,-	tils. kr.

Navn:

Adresse:

Poststed:

☐ Det samlede beløp i kr. (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/
sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning.
(Stryk det som ikke passer!)

☐ Jeg/vi ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og
porto i tillegg.

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk — rask og
riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

Alle snakker om økologi

— men ikke alle vet hva det er. Denne publikasjonen gir klar beskjed. En lettlest og oversiktlig innføring i det fagområdet som er selve grunnlaget for naturvernarbeidet.

Perarvid Skoog: «Økologi». 40 s. Format A5. Pris kr. 15,-.

For de nest minste

har Naturvernforbundet utgitt «Den første naturboka», en enkel innføring i økologi, bygd på tegneserieprinsippet. For barn på lavere skoletrinn. Enkle oppgaver og veiledning for lærere/foreldre. Segnestam/Helin: «Den første naturboka». 16. s. Format A4. Pris kr. 10,-.

Det regner fortsatt svovel

og løsningen på problemene omkring sur nedbør er fortsatt fjern. Men ved hjelp av denne boka er det i alle fall ikke noe problem å sette seg inn i saken!

Oddvar Skre: «Sur nedbør. Årsaker og verknader». 50 s. Format A5. Kr. 13,-.

Om Jotunheimen

verneverdier, utbyggingsplaner osv. kan du lese i to bøker:

«Etter oss». Utgitt av Sjeltrekogruppen. 96 s. Format A 5. Kr. 18.

«Den korte sannhet». Utgitt av Grøndahl & Søn. 64 s. Format A5. Kr. 28,-.

Begge fås kjøpt i Naturvernforbundet.

Billig og godt

Restopplaget av noen eldre NN-publikasjoner selges ekstra rimelig:

«Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet» (1972). 352 s. Format A4. Kr. 20,- (før kr. 77,-).

«Litteratur og natur» (1972) Kjøp den sammen med det nyutgitte supplementet! 96 s. Format A5. Kr. 5,- (før kr. 16,-)

«Finnmarksvidda — for hvem?» (1972). 48 s. Format A5. Kr. 5,- (før kr. 12,-).

MEDLEMMENE ER FORBUNDETS RYGGGRAD
og medlemskontingenten utgjør den vesenligste de-
len av de årlige inntektene som er en forutsetning for
virksomheten.

Men like viktig er det at et høyt medlemstall i seg selv
gir økt slagkraft. Derfor er selv et passivt medlems-
skap en aktiv innsats for naturvernets sak.

MEDLEMMENE FÅR

* automatisk medlemskap i den fylkesforening, even-
tuelt også lokallag, som man sogner til.

* tidsskriftet «Norsk Natur» som kommer ut med 6
nummer årlig (ca. 200 sider).

* kjøpe forbundets publikasjoner til medlemspris.

MEDLEMMENE GIR

oss mulighet til å påvirke landets naturvern- og res-
surspolitik i en retning vi mener er riktig.

FLERE MEDLEMMER =
ØKT TILLITT =
STØRRE
GJENNOMSLAGSKRAFT –
FOR NATURVERN

Nedenstående personer er interessert i naturvern, og kan tenkes
å ville bli medlemmer av forbundet:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Flere navn enn det er plass til her? Send egen liste!

Jeg har vervet følgende nye medlemmer. Årskontingent for
1979 (kr. 50,- pr. medlem) tils. kr. sendes over
Postgiro 5094602
Bankgiro 6001-05-70835

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

JEG HAR VERVET DISSE MEDLEMMENE

— og venter å få
tilsendt premie

(Kontingentsatsene for 1979 er: Årskontingent personlige medlemmer kr. 50.—, Livsvarig medlemskap kr. 1 000.—, Familiemedlemskap (hovedmedlems ektefelle eller hjemmenværende barn under 25 år) kr. 10.—, NB! Familiemedlemmer får ikke forbundets tidsskrift.)

Ververens navn:
Adresse:
Poststed:

**Norges
Naturvernforbund**

**Hammersborg
OSLO 1**

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto/en.

DETTE ER VERVEPREMIENE

Vi ønsker å gi en liten påskjønnelse til alle som ett eller flere medlemmer. «Premiene» er:

- 1 nytt medlem: Forbundets sølvnål
- 2 nye medlemmer: Forbundets gullnål
- 3 nye medl.: Plakat «Perleugle»

4 nye medlemmer:

5 nye medlemmer:

Plakater «Perleugle»
og «Oljeferden»

Plakater «Perleugle»,
«Oljeferden» og
prospektkortserie
«Nasjonalparker»

**PRØV DEG
SOM
VERVER
— DU OGSÅ
— bruk kortet!**

PRØV Å VERVE DISSE

Dette kortet brukes av dem som vil gjøre forbundet en tjeneste, men som kvier seg for å gå til direkte verving. Her fører man opp venner og kjente som kan tenkes å ville bli medlemmer. Disse vil så få tilsendt prøveeksemplar av tidsskriftet og annet materiell fra forbundet.

NB! Dette kortet gir ikke premie

**Norges
Naturvernforbund**

**Hammersborg
OSLO 1**

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto/en.